

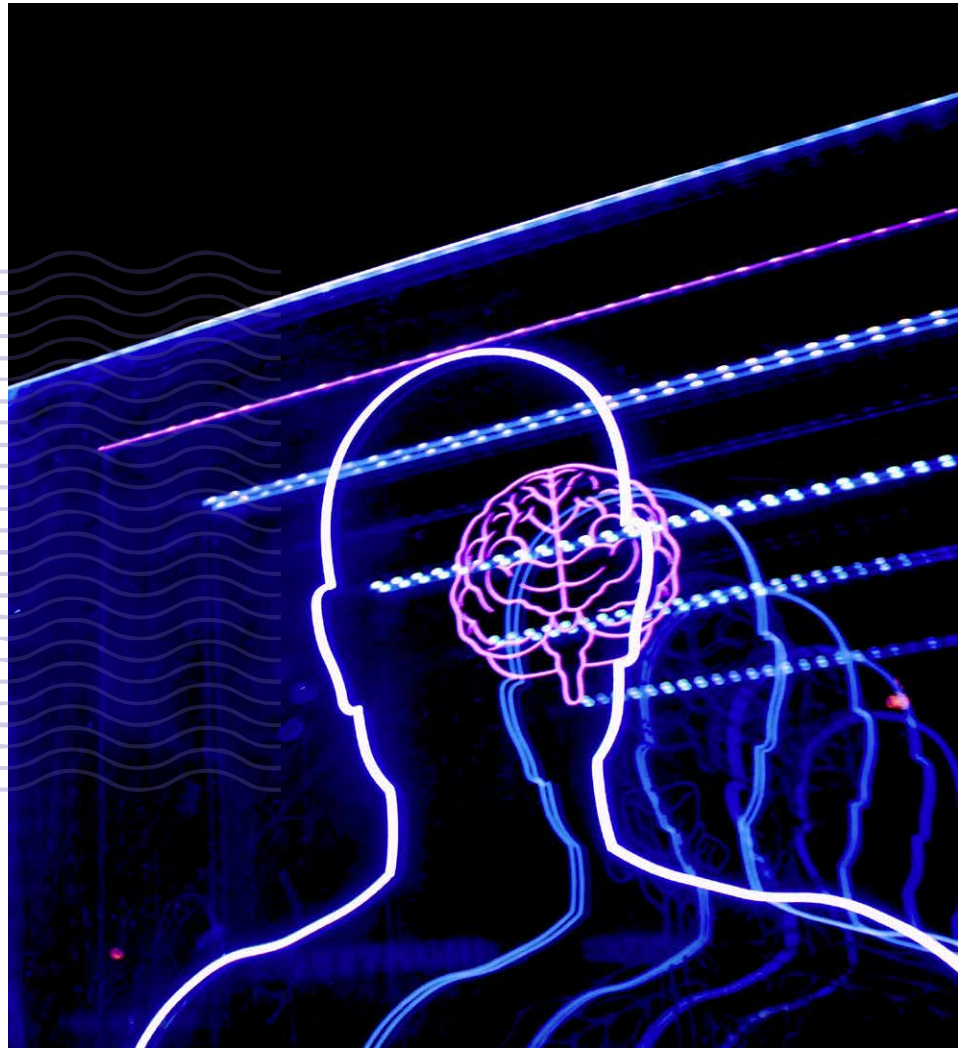
Behov av en strategi och handlingsplan för kunskapsbaserade tillgångar

Kungl. Ingenjörsvetenskaps
Akademien

Innehåll

Förord	4
1. Är Sverige inte bäst i världen?	6
Kunskapsekonomins viktigaste tillgångar	7
Sveriges styrkor och svagheter	7
Andra länders framflyttade positioner	8
Ett gyllene läge	9
Rapportens upplägg och utgångspunkter	10
2. Behov av en nationell strategi och handlingsplan för kunskapsbaserade tillgångar	12
Finns ett behov?	13
Utländska exempel	13
Svenska exempel	14
Skäl till förslagen	14
3. Styrning	16
Styrningsfrågornas betydelse	17
Utländska exempel	17
Svenska exempel	18
Skäl till förslagen	19
4. Kompetensförsörjning, utbildning och kunskap	22
Behov av höjd kunskapsnivå och tillgång till god kompetens	23
Utländska exempel	23
Svenska exempel	25
Skäl till förslagen	26
5. Forskning och innovation	28
Kunskapsbaserade tillgångar som valuta	29
Utländska exempel	30
Svenska exempel	33
Skäl till förslagen	34
6. De mindre aktörerna	38
Mindre aktörers särskilda behov	39
Utländska exempel	39
Svenska exempel	42
Skäl till förslagen	42
7. Försvar av värden	44
Intrång och andra problem	45
Utländska exempel	45
Svenska exempel	46
Skäl till förslagen	47
8. Avslutande medskick	50
Appendix	52
Bilaga 1: Definitioner och avgränsningar	53
Bilaga 2: Arbetsprocessen med förstudien	54
Bilaga 3: Källmaterial	55

Förord

I mitten av februari meddelade regeringen att det bildats en arbetsgrupp för att samordna frågor inom immaterialrätten som ska bidra till att ta fram en inriktning för regeringens målsättningar på området.

IVA välkomnar detta initiativ. Patent, upphovsrätt, varumärken och andra kunskapsstillgångar är en viktig motor för innovation och tillväxt, något som också poängteras i forsknings- och innovationspropositionen som kom före jul. I en tid där den tekniska utvecklingen går i rasande takt samtidigt som den globala konkurrensen blir allt hårdare måste Sverige ta väl hand om alla goda idéer.

Sverige placerar sig högt i olika internationella innovationsrankingar, men faktum är att Sveriges ledande position i hög grad hänger på ett fåtal forskningsintensiva koncerner. Svenska små och medelstora företag utnyttjar immaterialrättigheter i lägre utsträckning än sina konkurrenter inom EU. Kunskapsbrist kan vara en orsak. En annan att det är både kostsamt och osäkert att försvara sina rättigheter.

Även vid samverkan mellan företag och akademi finns utmaningar när det gäller tolkningen av regelverket som i vissa delar är i behov av en översyn och modernisering.

IVAs förstudie visar att många länder har insett betydelsen av de kunskapsbaserade tillgångarna och har utformat strategier och konkreta handlingsplaner för att stärka området.

Sverige saknar både en strategi och en handlingsplan. Det är dags att ta ett helhetsgrepp på immaterialrättsfrågorna som spänner över de flesta branscher och politikområden.

Denna förstudie är ett första viktigt steg. Inte bara mot en nationell strategi utan också en konkret handlingsplan. Här finns en rad förslag att ta vidare.

Kunskapsbaserade tillgångar är inte det enda viktiga område som behöver hanteras på ett nytt sätt, på tvärs över olika politikområden. AI, säkerhet och produktivitet är andra aktuella exempel som dessutom har kopplingar till immaterialrätt.

Det är IVAs förhoppning att förstudien och dess slutsatser ska stimulera till ett intensifierat arbete med immaterialrättsfrågor och ett mer konkurrenskraftigt Sverige.

Referensgruppen för förstudien har bestått av:

Bengt Domeij, professor i immaterialrätt, Uppsala universitet, IVA-ledamot avd. VI

Ida-Maria Sintorn, professor och samverkansprefekt vid Inst. för informationsteknologi, Uppsala universitet, IVA-ledamot avd. VII

Magnus Frodigh, VP Head of Ericsson Research, Ericsson, IVA-ledamot avd. XII

Charlott Galant, strategisk samordnare myndighetssamverkan, PRV

Charlotta Nordenberg, chef innovationskontor, Malmö universitet

Christin Wendel, innovations- och affärsrådgivning med expertis inom immaterialrätt, Uppsala universitet

Dag Måhlstrand, CINO, Head of NEXT (Head of Innovation & Research), Tyréns

Danielle Lewensohn, IP-chef, RaySearch Labs

Ellen Setréus, global patentchef, Alleima-gruppen

Erik Wetter, docent vid House of Innovation, Handelshögskolan i Stockholm

Eva Schelin, vd, KK-Stiftelsen

Helena Malmqvist, forskningschef, Jernkontoret

Helene Robson, chefsjurist, Sveriges Ingenjörer

Henrik Leffler, Jurist med expertis inom avtal för FoU-samverkan, Sveriges Lantbruksuniversitet

Jonas Jonsson, chef patentavdelningen, ABB

Peter Ekstedt, advokat och partner, Advokatbyrån Gulliksson AB

Peter Martinsson, Authorized Patent Attorney, Ericsson

Peter Strömbäck, Tidigare gd PRV. Regeringsutredare SOU 2015:16 Ökat värdeskapande ur immateriella tillgångar.

Teresa Jonek, Näringspolitisk expert inom forskning och innovation, Teknikföretagen

Referensgruppen har bidragit till rapportens innehåll men alla individer står inte nödvändigtvis bakom alla formuleringar.

Förstudien har finansierats av Vinnova.

Arbetet har letts av **Christina Wainikka**, docent i civilrätt och policyexpert för immaterialrätt på Svenskt Näringsliv och **Malin Mohr** på IVA, med stöd från en referensgrupp, styrgruppen för IVAs Research2Business samt ett stort antal intervjuade experter.

IVA riktar ett stort tack referensgruppens medlemmar och till de personer som låtit sig intervjuas som del av arbetet.

Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien (IVA) i april 2025

1. Är Sverige inte bäst i världen?

Kunskapsekonomins viktigaste tillgångar

I dagens kunskapsekonomi drivs tillväxt och utveckling av forskning, innovation och entreprenörskap. Kunskapsbaserade tillgångar – såsom patent, varumärken, upphovsrättigheter och know-how – är centrala för konkurrenskraft. Det är genom dessa tillgångar som nya idéer och teknologier kan kommersialiseras och ligga till grund för att attrahera investeringar.

Flera länder runt om i världen har förstått hur viktiga dessa tillgångar är för konkurrenskraften och därför tagit fram immaterialrättsstrategier samt konkreta handlingsplaner.

Ett exempel på ett land där man från politiskt håll tagit ett helhetsgrepp på immaterialrättsfrågorna i relation till innovation är Sydkorea. Deras immaterialrättsstrategi har följande vision: *Realise an Innovation-oriented Nation based on Intellectual Property*. Utöver strategin finns ett program för kunskapshöjande insatser, som anses nödvändigt för exempelvis att forskning kommer till nytta på effektivt sätt. Detta program heter GRIT, vilket står för *Growing with Resilience through InTangibles*.

Detta är exempel på hur de immateriella tillgångarnas betydelse kommit att lyftas i allt fler sammanhang. På EU-nivå kan nämnas att EU-kommissionens industristrategi från 2020 innehöll en handlingsplan för immaterialrätt. Det kan också påpekas att den nya EU-kommissionen i början av 2025 presenterade en konkurrenskraftskompass som även den innehöll delar om immaterialrätt.

Immaterialrätt, immateriella tillgångar och kunskapsbaserade tillgångar - kärt barn har många namn. Med immaterialrätt förstås de immaterialrättsliga ensamrätterna, såsom patent, varumärken och upphovsrättigheter. Immateriella tillgångar och kunskapsbaserade tillgångar är vidare begrepp, som förutom de immaterialrättsliga ensamrätterna också omfattar sådant som data, know-how och företags-hemligheter. Uttrycken tar också sikte på att de kan utgöra tillgångar i olika typer av verksamheter.

Ett sätt att beskriva de kunskapsbaserade tillgångarnas betydelse är att visa på deras koppling till entreprenörskap.

För att en entreprenör ska lyckas krävs att det finns kunder som väljer företagets varor eller tjänster. Finns inte kunderna finns inte heller intäkterna. Alla företag behöver ha intäkter av något slag för att överleva.

I praktiken är det ofta de kunskapsbaserade tillgångarna som styr när kunder väljer. Kunden i kiosken väljer att köpa en dryck med ett visst varumärke. Ett företag väljer en IT-lösning med viss funktionalitet, där det finns ett upphovsrättsligt skydd. Ett annat företag väljer att inleda ett samarbete med en forskare som har patent på en viss teknisk lösning.

Det är samtidigt så att det inte är så enkelt att vägen till framgång är att göra så många registreringar som möjligt. Olika aktörer kan mycket väl ha som aktiv strategi att arbeta med öppen innovation eller att avstå en patentansökan till förmån för att skydda uppfinningen som företagshemlighet.

Ser man på företagande med dessa glasögon blir det tydligt att de kunskapsbaserade tillgångarna är centrala i att skapa *unique selling points*, något som är helt centralt för att bygga konkurrenskraft.

Sveriges styrkor och svagheter

Sverige rankas ofta högt i flera av de årliga innovationsmätningar som görs internationellt. Under 2024 rankades exempelvis Sverige tvåa i *European Innovation Scoreboard* och tvåa i *Global Innovation Index*.

Sverige har således en stark position bland de bästa i världen och andra borde titta på vad som gjorts rätt i Sverige snarare än tvärtom. Denna slutsats skulle kunna överföras även till synen på hanteringen av frågor kopplade till immaterialrätten, eftersom rankingar av länders innovationskraft ofta tittar på bland annat antal sökta patent.

Klart är att svenska innovationer och svensk kreativitet har bidragit till att bygga ett konkurrenskraftigt Sverige, både historiskt och i nutid. Den svenska innovationskraften är också starkt integrerad i den svenska självbilden.

Det finns också goda exempel på hur svenska aktörer använt kunskapsbaserade tillgångar som verktyg för framgång. Hit hör att Alfred Nobel byggde en förmögenhet med stöd av patenträttigheter och att Spotify lyckades nå en upphovsrättslig lösning för att streama musik till miljontals användare. Sverige har internationella framgångar i företag som arbetar med tjänsteinnovation och logistik, såsom IKEA och H&M. Sverige har också ett av världens ledande företag när det gäller patentering, nämligen Ericsson.

En annan styrka är kopplad till institutionella frågor. Sverige har en välrenommerad patentmyndighet som fungerar som nav för svensk patentkompetens. Många som arbetar med patentfrågor i Sverige har börjat sin karriär på Patent- och registreringsverket (PRV). Myndigheten fick redan tidigt status som så kallade PCT-myndighet.¹ En hel del andra patentmyndigheter runt om i världen anses ha problem med kvaliteten i sin granskning, medan den svenska myndigheten sällan nämns med sådana ordalag. Detta är en konkurrensfördel för Sverige och en tillgång som bör värnas.

Det finns dock ett par orosmoln. En närmare analys av Sveriges höga placering i olika innovationsrankingar avslöjar en skevhet. En faktor som ofta ges en stor tyngd i den här typen av rankingar är antalet patentansökningar. Det är ett ganska trubbigt instrument, bland annat eftersom det inte säger något om patentens faktiska värde eller betydelse. Klart är dock att antalet patentansökningar är en avgörande parameter i de olika innovationsrankingar som görs.

Ett tydligt exempel är *Global Innovation Index 2024* där Ericssons omfattande internationella patentansökningar är en avgörande faktor till Sveriges andraplats. Under den undersökta perioden (2020-2022) stod Ericsson för 6 024 internationella ansökningar. Hoppet till tvåan, Volvo Trucks med 418 är enormt. På tredje plats kommer Autoliv med 296 internationella patentansökningar.² Även räknat i ansökningar till Europeiska Patentorganisationen (EPO) är Ericssons dominans tydlig. År 2023 stod bolaget för hela 39 procent av de svenska ansökningarna.

1990 fick Harry Markowitz Riksbankens pris till Alfred Nobels minne, för modern portföljteori. Hans forskning kan sam-

manfattas med att det är riskabelt att lägga alla ägg i samma korg. Om vi enbart klappar oss på axeln för hög ranking i olika innovationsrankingar, utan att beakta att de i stor utsträckning drivs av ett enda företags dominans, innebär det precis de risker som Harry Markowitz påtalar.

När man analyserar hur små och medelstora företag i Sverige använder de möjligheter som kunskapsbaserade tillgångar erbjuder, framstår Sverige i ett annat ljus. På EU-nivå visar statistiken att svenska små och medelstora företag ligger under genomsnittet bland medlemsstaterna när det gäller att registrera patent, varumärken och design.³

Sverige ska värna den kompetens på immaterialrättsområdet som finns hos ett antal internationellt framgångsrika företag. Näringslivet är dock betydligt bredare.

Det behövs en ökad medvetenhet om frågor kopplade till de kunskapsbaserade tillgångarna. Sverige tillhör de länder i världen som satsar mest på forskning och utveckling i förhållande till BNP.⁴ Trots betydande investeringar får Sverige inte full utväxling på dessa investeringar, något som ibland kallas *the Swedish paradox*.⁵

I Sverige talas ofta om innovation som en företeelse frikopplad från immaterialrättsliga frågor och annat kopplade till de kunskapsbaserade tillgångarna, detta trots att det är svårt att ens närma sig en marknadsintroduktion utan att behöva ta ställning till en mängd olika frågor. Finns *freedom to operate (FTO)*? Ska patent sökas? Har nödvändiga upphovsrättsliga avtal kommit på plats?

Andra länders framflyttade positioner

Vid millennieskiftet och de följande åren genomfördes flera insatser för att stärka Sveriges position i kunskapsekonomin. Utredningar genomfördes, strategier formulerades och särskilda regeringsuppdrag initierades. Samma typ av analyser om de kunskapsbaserade tillgångarnas betydelse gjordes i många andra länder, exempelvis i Sydkorea och Finland.

1 <https://www.wipo.int/pct/en/>

2 Se <https://www.wipo.int/web-publications/global-innovation-index-2024/en/gii-2024-results.html>

3 <https://www.euipo.europa.eu/da/news/observatory/epo-and-euipo-study-highlights-the-impact-of-intellectual-property-rights-on-firm-performance-in-the-eu>

4 https://www.ekonomifakta.se/sakomraden/utbildning-och-forskning/forskning-och-utveckling/forskning-och-utveckling_1209149.html

5 Se till exempel diskussionen i <https://www.urbanrends.tyrens.com/results/success-factors/roll-out-plan-conquering-the-innovation-paradox/>

En avgörande skillnad är dock att dessa länder i högre grad har omsatt sina analyser i konkreta reformer. Dessa reformer utgör viktiga exempel på insatser som en svensk strategi och nationell handlingsplan för kunskapsbaserade tillgångar skulle kunna innehålla.

Många länder har även tagit tydliga kliv mot en mer aktiv innovationspolitik där kunskapsbaserade tillgångar spelar en viktig roll. Exempelvis har Kina, Sydkorea, Japan och Singapore tidigt utvecklat nationella immaterialrättsstrategier.⁶ Dessa länder återfinns i toppskiktet bland de som ansöker om flest internationella patent.

Inför den nyligen påbörjade EU-politiska cykeln togs flera rapporter fram som visade på Europas svagheter.⁷ Dessa svagheter kan vi också tydligt se i Sverige. Europa halkar efter på allt fler teknikområden, både vad gäller själva tekniken och när det gäller exempelvis antal patentansökningar. För några decennier sedan låg tre europeiska länder (Tyskland, Frankrike och Storbritannien) bland de topp fem länder som sökte flest internationella patent. Sedan ett par år är det tre asiatiska länder i topp fem (Kina, Japan och Sydkorea). Bara Tyskland är kvar i topp fem.

I denna förstudie görs jämförelser med åtgärder som vidtagits i andra länder och andra delar av världen. I vissa fall är det också sådant som hänt på EU-nivå som lyfts. En del av dessa åtgärder från EU-kommissionen har inte gett några större avtryck i Sverige, trots att Sverige skulle kunna ha stor nytta av att använda dessa åtgärder för att flytta fram positionerna.

Ett gyllene läge

När detta skrivs i mars 2025 pågår flera processer som berör de kunskapsbaserade tillgångarna. Det gör att det finns ett gyllene läge för att integrera en strategi och en handlingsplan för kunskapsbaserade tillgångar i dessa processer. Inte minst är den arbetsgrupp inom regeringskansliet för ett samlat grepp om immaterialrättsfrågorna ett viktigt steg i rätt riktning. De strömningar och förslag som finns kring att binda ihop sådant som idag ligger utspritt på olika politikområden eller myndigheter gäller inte bara de kunskapsbaserade tillgångarna utan även exempelvis AI-frågor.

Nedan finns några exempel på sådana pågående processer.

Produktivitetskommissionen har i uppdrag att se hur man kan öka produktiviteten i Sverige. På många sätt kopplar detta till immaterialrättsliga frågor. Ett exempel är att marginalkostnaden för en patentlicens ofta är mycket låg i förhållande till den potentiella intäkten. Ett annat exempel är att om forskningsinvesteringar slarvas bort på grund av felaktiga beslut kring patentering blir investeringen pengar i sjön. Pengar i sjön är inte god produktivitet sett till avkastning per arbetad timme.

AI-kommissionen lyfter i sin färdplan, som presenterades i november 2024, flera frågor kopplade till immaterialrättsliga frågor, varav vissa behöver utredas närmare. Faktum är att oklarheter kring vissa patent- och upphovsrättsliga frågor påverkar de möjligheter som finns för svenska (och europeiska) aktörer att få utväxling på sina innovationer.⁸ Inte minst påverkas deras möjligheter att attrahera investeringar. AI kommissionen pekar också på beslutsstrukturer som behöver förändras. Detta är något att ta fasta på.

Life science-kontoret inom Regeringskansliet är en konstruktion som omfattar kompetens från flera politikområden. Där återfinns också immaterialrättslig kompetens. Något liknande pekas ut som en lösning för hanteringen av frågor kopplade till AI. Kanske kan detta vara början på en diskussion om hur frågor, som immaterialrättsfrågor, ska hanteras. Svensk politik präglas mycket av stuprör och när allt fler pekar på behovet av hängrännor bör den diskussionen spilla över även i de här frågorna.

Säkerhetsfrågorna har också ansetts behöva en samlad hantering. Lösningen blev att regeringen tillsatte en nationell säkerhetsrådgivare. Skyddet för de kunskapsbaserade tillgångarna anknyter till säkerhetsfrågor. Exempel på detta är exempelvis forskningssäkerhetsfrågor och frågor om skyddet för företagshemligheter. Klart är att länder numera inte bara spionerar på andra länders militära resurser utan i högsta grad även använder sig av företagsspioneri.

Forsknings- och innovationspropositionen som presenterades hösten 2024 innehöll flera skrivningar om

6 En genomgång av nationella immaterialrättsstrategier finns i en rapport från Svenskt Näringsliv. [Nationella immaterialrättsstrategier - en jämförelse av strategiska satsningar runt om i världen.](#)

7 Se särskilt Letta-rapporten och Draghi-rapporten.

8 Se följande rapport om digital innovation: <https://www.svensktnaringsliv.se/english/lost-opportunities-on-digital-innovation-1205527.html>

behovet av ökad kunskap om de immateriella tillgångarna och om betydelsen av aktiva beslut om dessa för att nyttiggöra forskning. Propositionens skrivningar behöver omsättas i praktisk verklighet. En handlingsplan för kunskapsbaserade tillgångar skulle kunna vara ett led i detta.

Rapportens upplägg och utgångspunkter

Denna förstudie har haft följande syfte:

- Analysera hur konkurrentländer strategiskt hanterar kunskapsstillgångar genom lagstiftning, policy, stöd och andra åtgärder.
- Analysera nuläget i Sverige.
- Ta fram ett underlag som kan ligga till grund för en nationell immaterialrättsstrategi för Sverige.

Det bör betonas att förstudiens syfte inte är att leverera färdiga lösningar utan peka på vad som behöver utvecklas vidare i en nationell strategi och handlingsplan för kunskapsbaserade tillgångar.

Rapporten är upplagd så att varje fråga som analyserats och lett till förslag behandlas i ett eget kapitel. Varje kapitel inleds med de rekommenderade åtgärderna, följt av exempel från både Sverige och andra länder på hur frågan har hanterats. Avslutningsvis redovisas de motiv som ligger till grund för förslagen.

Några utgångspunkter för rapporten och arbetet i förstudien kan vara värda att lyfta:

Fokus har legat på kunskapsbaserade tillgångar. Det handlar inte enbart om patent, utan även om till exempel skyddet av företagshemligheter och upphovsrätt. Med kunskapsbaserade tillgångar avses alltså allt från ensamrätter såsom patent, varumärken, designskydd och upphovsrätt till sådant som utgör tillgångar utan att utgöra ensamrätter, såsom know-how och företagshemligheter. Hit hör även företeelser som data och domännamn.

Förstudien har en tvärspektoriell ansats där både stora och små företags villkor beaktas. Den sträcker sig också över

olika sektorer, från högteknologiska spjutspetsföretag till de kulturella och kreativa näringarna.

Förstudien utgår från ett innovationsperspektiv, där innovation handlar om mer än bara bra idéer – det blir en innovation först när det finns en marknad. Detta synsätt, som både Oslomanualen⁹ och Schumpeters forskning bygger på, inkluderar inte bara tekniska innovationer utan även tjänster, design, affärsmodeller och sociala lösningar. Dessa ställer andra krav på hur immateriella tillgångar kan användas för att skapa värde och vilka skydd som kan erhållas.

Något som dock faller utanför förstudien är vissa frågor som liknar immaterialrätt men som inte hör till de kunskapsbaserade tillgångarna. Ett exempel som är särskilt värt att nämnas är marknadsrättsligt skydd mot vilseledande efterbildning (14 § marknadsföringslagen¹⁰). I praktiken liknar det skyddet för formgivning inom design-, varumärkes- och upphovsrätt. Juridiskt sett är det dock en separat rättslig fråga.

Definitioner av centrala begrepp som används i denna rapport återfinns i bilaga 1.

⁹ https://www.oecd.org/en/publications/oslo-manual-2018_9789264304604-en.html

¹⁰ SFS 2008:486

2. Behov av en nationell strategi och handlingsplan för kunskapsbaserade tillgångar

Förstudiens rekommendationer

Regeringen tar initiativ till att utveckla en nationell strategi och handlingsplan för kunskapsbaserade tillgångar med fokus på ökat värdeskapande av innovationer och tillväxt.

Strategin och handlingsplanen bör arbetas fram inom ramen för en statlig utredning som omfattar de områden som tas upp i denna förstudie. Redan vid tillsättandet av utredningen bör en tydlig plan finnas för hur handlingsplanen snabbt ska kunna omsättas i praktiken.

Kunskapsbaserade tillgångar är avgörande för svensk tillväxt och konkurrenskraft. För att de ska kunna ge utväxling krävs en höjd kunskapsnivå och att mindre aktörer får bättre stöd. En höjd kunskapsnivå och bättre stöd till mindre aktörer krävs också för att svenska forskningsresultat ska kunna tas tillvara. Dessutom krävs att svenska storföretag får stöd, inte minst politiskt, i de här frågorna för att de ska kunna konkurrera internationellt.

De mer detaljerade motiven presenteras i kapitel 2, avsnitt *Skäl till förslagen* på sid 14.

Finns ett behov?

Denna förstudie har förutsättningslöst undersökt om Sverige behöver en nationell immaterialrättsstrategi och vad den i så fall bör innehålla. Analysen visar tydligt att det behövs en sådan strategi, men också en konkret handlingsplan.

Behovet grundar sig i vikten av en långsiktig styrning av frågor kopplade till kunskapsbaserade tillgångar, något som sträcker sig bortom enskilda mandatperioder och som berör flera politikområden.

Medlemmarna i referensgruppen till denna studie och intervjuade experter betonar att en bättre förvaltning av kunskapsbaserade tillgångar är avgörande för att omsätta dem i konkret värdeskapande. Det behövs också en ökad medvetenhet om frågornas betydelse för Sveriges ställning som kunskapsnation.

Utländska exempel

Många av Sveriges konkurrentländer har antagit nationella immaterialrättsstrategier eller liknande handlingsprogram. På EU-nivå togs en handlingsplan för immaterialrätt fram som en del av industristrategin som presenterades 2020.

Orsaken till att så många länder och regioner tagit fram immaterialrättsstrategier är insikten om vikten av innovation och de kunskapsbaserade tillgångarnas betydelse som en motor för konkurrenskraft. Denna insikt delas alltså av många länder. På internationell nivå har också *World Intellectual Property Organization* (WIPO)¹¹ utvecklat en systematik för länder att använda sig av när de vill ta fram nationella immaterialrättsstrategier.

Även om alla åtgärder inte passar i en svensk kontext finns det mycket att lära av de utländska exemplen.¹² Sammantaget tjänar de som goda förebilder på hur strategier kan tas fram och vad de kan innehålla. Slutsatser och åtgär-

11 WIPO är det FN-organ som förvaltar flera av de stora konventionerna på immaterialrättsområdet.

12 Den som se en ingående jämförelse mellan olika immaterialrättsstrategier kan titta på *Nationella immaterialrättsstrategier – En jämförelse av strategiska satsningar runt om i världen*, Svenskt Näringsliv, februari 2025.

der blir dock beroende av svagheter och styrkor i respektive land.

I denna förstudie har immaterialrättsstrategier från följande länder och regioner analyserats:¹³

- EU
- Danmark
- Finland
- Österrike
- Slovenien
- Kina
- Sydkorea
- Japan
- Singapore
- Brasilien
- Botswana

Finland var tidigt ute med att ta fram en nationell immaterialrättsstrategi. Den första versionen presenterades 2009. Senare valde man att uppdatera strategin baserat på erfarenheterna från den första. Den nuvarande gäller perioden 2022-2030. En lärdom från Finland är vikten av att kontinuerligt utveckla och anpassa strategin för att möta nya behov.

Samma långsiktighet i det strategiska arbetet med immaterialrättsfrågor kan man se i flera asiatiska länder. Kina tog till exempel fram sin första strategi redan 2008. Den nuvarande strategin gäller åren 2021-2035. Japan var ännu tidigare ute och tog fram den första strategin så tidigt som 2003. Den nuvarande kom 2018.

Svenska exempel

Sverige saknar en nationell immaterialrättsstrategi och även handlingsplan för området. Däremot har det genom åren gjorts flera gedigna utredningar som undersökt och analyserat de immaterialrättsliga frågorna utifrån kopplingen mellan immaterialrätten, innovation och tillväxt.

Ett exempel är SOU 2006:80, Patent och innovationer för tillväxt och välfärd, som Ove Granstrand var ansvarig för. Det helhetsgrepp som utredningen tog låg till grund till en stor mängd konkreta och genomtänkta förslag. En del av dessa har genomförts, men inte alla. Förslagen har i dag

många år på nacken, men flera av dem kan ändå tjäna som grund för ett arbete med att ta fram en nationell handlingsplan för de kunskapsbaserade tillgångarna.

Ett annat exempel på en utredning som innehåller många konkreta förslag är SOU 2015:16, Ökat värdeskapande ur immateriella tillgångar. Även i denna utredning finns förslag som inte genomförts och som kan vara värda att ta vidare.

Ett tredje exempel är SOU 2020:59, *Innovation som drivkraft – från forskning till nytta*. Denna utredning fokuserade på hur forskning kan omsättas i praktiken och omfattade därför inte alla immaterialrättsfrågor. Däremot finns flera förslag på området som skulle kunna ingå i en nationell handlingsplan för kunskapsbaserade tillgångar.

Forsknings- och innovationspropositionen som presenterades i december 2024 lyfter tydligt de immaterialrättsliga frågor som måste hanteras för att forskning ska kunna nyttiggöras. Detta markeras inte minst genom titeln: Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta.¹⁴

Propositionen innehåller också goda exempel på åtgärder som bör vidtas, inte minst på lärosätetsnivå. Det saknas dock en tydlig plan för hur de olika åtgärdsförslagen ska bli verklighet, något som kan utvecklas i handlingsplanen för kunskapsbaserade tillgångar.

En satsning som gjorts i Sverige är *Swedish Startup Nation*.¹⁵ Syftet bakom initiativet är att stärka det svenska ekosystemet för *startups* och *scaleups*. Hit hör att ge beslutsfattare och aktörer inom ekosystemet de verktyg som behövs för att främja tillväxt, vilket omfattar möjligheter att skapa utväxling på kunskapsbaserade tillgångar.

Skäl till förslagen

Förstudiens rekommendation

Regeringen tar initiativ till att utveckla en nationell strategi och handlingsplan för kunskapsbaserade tillgångar med fokus på ökat värdeskapande av innovationer och tillväxt.

¹³ Länkar till samtliga av dem återfinns bland de listade referenserna.

¹⁴ Proposition 2024/25:60.

¹⁵ [Sweden Startup Nation - SISP](#).

Kunskapsbaserade tillgångar är avgörande för konkurrenskraft. Många av Sveriges konkurrentländer har insett behovet av aktiva beslut om hantering av kunskapsbaserade tillgångar, från var i världen patent ska sökas eller vilka upphovsrättsliga avtal som behöver upprättas.

Sveriges, och Europas, konkurrenskraft är under press. Att i detta läge inte säkerställa ett ökat värdeskapande av innovationer vore olyckligt. Detta kan komma att i en allt högre utsträckning gå ut över svensk tillväxt.

Även ur ett säkerhetsperspektiv finns starka skäl för en sammanhållen strategi och handlingsplan. Särskilt viktigt är att skydda företagshemligheter och stärka forskningssäkerheten genom ansvarsfull internationalisering.

Ett annat argument för en nationell strategi och handlingsplan för de kunskapsbaserade tillgångarna är att uppnå långsiktighet. Risker är annars att det görs insatser som får kortvarig effekt. Det behövs uthållighet för att nå goda resultat på ett så pass komplext område.

För att strategin och handlingsplanen ska bli väl förankrad och genomförbar bör den tas fram genom en statlig utredning. I praktiken kan själva utredningsprocessen vara ett viktigt steg för att få en fungerande handlingsplan som verkligen bidrar till förändring.

Utredningen bör inkludera experter med bred kompetens om kunskapsbaserade tillgångar, från patentskydd till nyttiggörande av forskning genom upphovsrätt. Det bör också finnas med experter på områden som öppen innovation.

Redan när utredningen tillsätts bör en tydlig plan finnas för hur handlingsplanen snabbt ska kunna omsättas i praktiken. Den ska också ha mandat att utreda vilka ytterligare åtgärder som krävs, hur de ska genomföras och av vem.

Strategin och handlingsplanen bör omfatta de områden som listas i denna rapport. Att det är nödvändigt med en bred ansats är något som framgår tydligt när andra länders strategier och handlingsplaner analyseras.

Förstudiens rekommendation

Strategin och handlingsplanen bör arbetas fram inom ramen för en statlig utredning som omfattar de områden som tas upp i denna förstudie. Redan vid tillsättandet av utredningen bör en tydlig plan finnas för hur handlingsplanen snabbt ska kunna omsättas i praktiken.

3. Styrning

Förstudiens rekommendationer

Den arbetsgrupp för ett samlat grepp om immaterialrätten som tillsatts i Regeringskansliet bör få ett konkretiserat uppdrag tvärs över departementsgränserna.

Strukturen bör harmoniera med pågående processer för frågor kring till exempel forskningssäkerhet, AI och life science.

Regeringen bör även säkerställa en långsiktig samverkan mellan myndigheter, genom exempelvis regeringsuppdrag, avseende frågor kring kunskapsbaserade tillgångar. Syftet är att effektivt utnyttja den kompetens som finns inom statsförvaltningen gällande frågor som berör flera myndigheter och politikområden.

Styrningsfrågornas betydelse

Ska en nationell strategi och handlingsplan för de kunskapsbaserade tillgångarna få någon faktisk effekt är styrningsfrågorna centrala. Institutionella frågor och hanteringen av frågor kring styrning kommer att vara avgörande för om förändringar kommer att ske inom allt från utbildningsväsende till de rättsvårdande myndigheterna, via kommunernas hantering av immaterialrättsfrågor vid offentlig upphandling.

Det gör att i framtagandet av såväl en strategi som en handlingsplan bör styrningsfrågorna vara högt prioriterade. De bör också hanteras med ett långsiktigt perspektiv, bortom korta politiska cykler.

För närvarande har behovet av att skära frågor på nya led-der uppmärksammas på flera områden. Det finns allt att vinna på att haka på dessa pågående processer som nämndes i kapitel 2.

Utländska exempel

När Chris Skidmore utsågs till minister i Storbritannien 2016 var det många som reagerade på innehållet i portföljen. Hans ansvar täckte forskning, innovation och immaterialrätt. Detta kan te sig som en logisk kombination, även om greppet att lägga dem under en och samma minister var ett nytt grepp. För att ta forskningsresultat till marknad, det vill säga innovation, krävs aktiva ställningstaganden kring immaterialrättsliga frågor.

Detta är ett exempel på hur styrning av immaterialrättsliga frågor har hanterats i andra länder. Ett annat är den struktur som skapades för EU-kommissionens handlingsplan för immaterialrätt. Det övergripande ansvaret låg hos Generaldirektoratet för inre marknaden, industri, entreprenörskap samt små och medelstora företag, DG GROW, medan handlingsplanens olika delar hanterades av andra generaldirektorat. Frågor kring nyttiggörande av forskning (*knowledge valorisation*) drevs till exempel av Generaldirektoratet för forskning och innovation, DG RTD. Även i sin konkurrenskraftskompass och i sitt arbetsprogram för de kommande åren har EU-kommissionen visat hur innovation och immaterialrätt kopplar till konkurrenskraftsfrågorna.

Många immaterialrättsstrategier runt om i världen har lyft behovet att fundera över var beslut fattas som berör de kunskapsbaserade tillgångarna. Detta gäller även var frågor fattas om möjligheterna att få utväxling på dem. Även om lösningarna varierar innehåller strategierna ofta konkreta åtgärder för att skapa mer effektiva beslutsstrukturer.

Sydkorea har till exempel inrättat ett särskilt råd, *Presidential Council on Intellectual Property*.¹⁶ Ser man på dess sammansättning är det tydligt att man eftersträvat en bred kompetens.¹⁷

Rådet har också ett väldigt tydligt uppdrag och ska överlägga och samordna följande frågor:

16 <https://www.ipkorea.go.kr/english/main.do>

17 <https://www.ipkorea.go.kr/english/org/committee.do>

- Formulering och ändring av strategin för nationell IP och dess handlingsplaner.
- Granskning och utvärdering av översiktsplanen och dess handlingsplaner.
- Styrning av distribution och effektiv förvaltning av finansiella resurser relaterade till immateriella rättigheter.
- Politik för att främja skapandet, skyddet och utnyttjandet av immateriella rättigheter och för att skapa en grund för sådana rättigheter.
- Andra ärenden som rådets medordförande anser nödvändiga

Även i Brasilien har immaterialrättsstrategin resulterat i en särskild grupp för immaterialrättsliga frågor, *Grupo Interministerial de Propriedade Intelectual*.¹⁸ Även här har man försökt att tänka brett beträffande vilka kompetenser som behövs.¹⁹ Gruppens funktion är att ta hand om frågor som berör immateriella tillgångar i hela det politiska systemet. Det gör att viktiga immaterialrättsliga aspekter inte lämnas därhän utan beaktas tidigt i olika beslutsprocesser.

Moldavien *Comisia nationala de PI*, ett regeringsanknutet råd som bland annat samordnar immaterialrättsfrågor mellan olika aktörer.²⁰ Rådet ska främja dialog mellan olika ministerier, myndigheter men också med olika rättighetshavare.

Svenska exempel

Exempel på genomförda styrningsstrukturer

Frågor med koppling till kunskapsbaserade tillgångar hanteras av många olika aktörer, både inom samma beslutsnivå och på olika beslutsnivåer. Denna spridning gör det svårt att navigera och förstå var olika frågor hanteras.

Denna brist på samverkan är dock inte unikt för just för detta område. Inom närliggande områden finns även goda exempel på föreslagna eller genomförda strukturer.

Ett sådant exempel är det life science-kontor som inrättats på Regeringskansliet för att hantera frågor kopplade till life science.²¹ Eftersom life science berör flera olika politikområden ingår personal från olika departement i kontoret. Representanter för utbildningsdepartementet, socialdepartementet och klimat- och näringslivsdepartementet finns listade på hemsidan och bland dessa finns personer med immaterialrättslig kompetens.

Ett annat exempel på en samordnande struktur på högsta ledningsnivå är inrättandet av en nationell säkerhetsrådgivare. En centralt placerad person med ett övergripande ansvar tydliggör att dessa frågor behöver hanteras tvärs över politikområden.

Det finns också goda exempel på samarbeten mellan myndigheter som ofta initierats genom regeringsuppdrag. Ett exempel är samarbetet mellan Vinnova och PRV som delvis inleddes genom ett väldigt konkret regeringsuppdrag om bland annat kunskapshöjande insatser. Det finns dock även andra delar där samarbetet har fortsatt, såsom hanteringen av IP-checkar.

Ett annat exempel är PRV:s samarbete med Upphandlingsmyndigheten som hade fokus på immaterialrättsfrågor i offentlig upphandling. Samarbetet har bland annat resulterat i kunskapshöjande insatser.

Det saknas alltså inte goda svenska exempel på hur man kan samarbeta mellan olika delar av statsförvaltningen.

Förslag på nya strukturer

En av de frågor som fått stort utrymme i debatten under en längre tid är frågan om hur Sverige och Europa ska kunna bygga konkurrenskraft på AI-området. För att se över hur detta kan ske tillsatte regeringen en AI-kommission som presenterade sina slutsatser under hösten 2024.²²

18 <https://www.gov.br/participamaisbrasil/-grupo-interministerial-de-propriedade-intelectual->

19 <https://www.gov.br/participamaisbrasil/composicao104> Av gruppens sammansättning kan man se att i princip alla politikområden är representerade.

20 <https://agepi.gov.md/en/services/national-ip-commission> National IP Commission.

21 <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/nationell-strategi-for-life-science/kontaktuppgifter-life-science-kontoret/>

22 <https://regeringen.se/rapporter/2024/11/ai-kommissionens-fardplan-for-sverige/>

Frågan om styrning fick förhållandevis stort utrymme bland förslagen. Det konstaterades att AI-frågor hanteras på en stor mängd olika departement. Digitalisering ligger på finansdepartementet, rättsliga frågor på justitiedepartementet, innovation på klimat- och näringslivsdepartementet, forskning på utbildningsdepartementet. För att hantera detta föreslås en samlande struktur på Regeringskansliet som ska arbeta på ett övergripande sätt med just AI-frågorna. När detta skrivs i mars 2025 har förslaget ännu inte verkställts.

Kulturella och kreativa branscher befinner sig i ett spänningsfält mellan bland annat kultur- och näringspolitik. Detta är ett av skälen till att regeringen har tagit fram en särskild strategi för dessa branscher, som presenterades under 2024.²³ I den vision som målas upp nämns de upphovsrättsliga frågorna särskilt.

Även frågor om forskningssäkerhet har kommit att hamna i fokus på senare tid. En rapport med förslag på hur dessa frågor kan och bör hanteras släpptes 2024 av Universitets- och högskolerådet (UHR) och Vetenskapsrådet (VR).²⁴ Bland förslagen ingår riktlinjer till hur beslut ska kunna fattas i olika frågor och hur man säkerställer att olika kompetenser involveras.

Ett sista exempel är den rapport kring digital infrastruktur som Digitaliseringsmyndigheten lämnade i januari 2025. Även här finns förslag på hur olika aktörer ska samarbeta och inte verka inom olika "stuprör".²⁵

Den svenska myndighetens roll

PRV är den myndighet som ansvarar för de immaterialrättsliga registreringarna. Det finns också goda exempel på hur PRV har samverkat med andra myndigheter, inom ramen för exempelvis riktade regeringsuppdrag. Hit hör exempelvis uppdrag tillsammans med Vinnova och Upphandlingsmyndigheten.

PRV har också ett viktigt uppdrag i att företräda Sverige i internationella sammanhang. De immaterialrättsliga frågorna har en stark internationell prägel och vid exempelvis EU:s Immaterialrättsmyndighet (EUIPO) och Europeiska Patentorganisationen (EPO) företräder myndigheten ofta svenska intressen.

En annan viktig roll för myndigheten är att den är ett viktigt nav för kompetensförsörjningen, inte minst av patentingenjörer. För de som vill bli patentingenjörer i Sverige är ofta PRV ingången i yrket, inte minst genom en utbildning som myndigheten tillhandahåller. Dessa personer går sedan ofta vidare i näringslivet, för att ibland även komma tillbaka till PRV.

Skäl till förslagen

Förstudiens rekommendation

Den arbetsgrupp för ett samlat grepp om immaterialrätten som tillsatts i Regeringskansliet bör få ett konkretiserat uppdrag tvärs över departementsgränserna.

Den arbetsgrupp för ett samlat grepp om immaterialrättsfrågorna som tillsatts inom Regeringskansliet välkomnas. I Sverige ligger frågor kopplade till de kunskapsbaserade tillgångarna utspridda över flera departement. Frågan om var olika immaterialrättsliga frågor ska hanteras politiskt är inte en unik svensk fråga. Inom EU-kommissionen hanteras upphovsrätt av Generaldirektoratet för kommunikationsnät, innehåll och teknik, DG CONNECT och övrig immaterialrätt till stora delar inom Generaldirektoratet för inre marknaden, industri, entreprenörskap samt små och medelstora företag, DG GROW. Upphovsrätten ligger i olika länder på olika departement. I Finland ligger upphovsrätten hos utbildnings- och kulturdepartementet, på Irland på *Department of Enterprise, Trade & Employment* för att ge några exempel.

En heltäckande bild av var i regeringskansliet frågor med koppling till kunskapsbaserade tillgångar hanteras kan vara svår att ge, men i Tabell 1 finns en något förenklad översikt:

Det finns en samordning mellan de olika departementen. Det finns dock behov av att ha en mer övergripande struktur som skär på andra ledder än de som finns i dagens departementsstruktur, inte minst när närliggande frågor hanteras utifrån olika perspektiv. Den arbetsgrupp som skapats i Regeringskansliet är ett första viktigt steg.

²³ <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2024/04/ny-strategi-for-foretag-i-kulturella-och-kreativa-branscher/>

²⁴ <https://www.uhr.se/om-uhr/detta-gor-uhr/projekt-och-uppdrag/framja-ansvarsfull-internationalisering-vid-utbildnings--forsknings--och-innovationssamarbeten/>

²⁵ <https://www.digg.se/styrning-och-samordning/ena---sveriges-digitala-infrastruktur/strategisk-fardplan-ena-2030>

Tabell 1: Ansvar kopplat till kunskapsbaserade tillgångar inom Regeringskansliet.

Justitie-departementet	<p>De immaterialrättsliga ensamrätterna hanteras av enheten L3, både när det gäller internationella åtaganden och när det gäller den svenska lagstiftningen.</p> <p>Skyddet för företagshemligheter hanteras av enheten L1, som i övrigt inte arbetar med kunskapsbaserade tillgångar.</p> <p>Frågor kring brottslighet, såsom den grova organiserade brottslighet som ägnar sig åt bland annat illegal IPTV och piratkopiering.</p>
Klimat- och näringslivs-departementet	<p>Innovationsfrågor.</p> <p>Ansvarar för flera myndigheter som hanterar frågor kopplade till immateriella tillgångar såsom Patent- och registreringsverket, Vinnova och Energimyndigheten.</p> <p>Frågor om hållbar utveckling, som är kopplat till nyttiggörande av forskning.</p>
Utbildnings-departementet	<p>Läroplaner för grundskola och gymnasium.</p> <p>Forskningsfrågor, inklusive forsknings- och innovationspropositionen. Hit hör frågor om lärarundantag, användande av patentinformation samt nyttiggörande av forskning.</p> <p>Forsknings säkerhetsfrågor.</p>
Finans-departementet	<p>Offentlig upphandling, inklusive frågor om innovationsupphandling.</p> <p>Digitalisering, även kopplat till digital innovation.</p> <p>AI-frågor.</p>
Utrikes-departementet	<p>Utrikeshandelsstrategin, som bland annat i sin senaste version innehöll skrivningar om immaterialrätt.</p> <p><i>Level playfield</i> frågor.</p>
Försvars-departementet	<p>Skydd för företagshemligheter som del av skydd för rikets säkerhet.</p> <p>Frågor om försvarsuppfinningar (inklusive frågor kopplade till dual use).</p> <p>Vissa forsknings- och innovationsfrågor, inte minst via Forskningsinnovationsrådet (https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2024/06/forsvarsinnovationsradet-inleder-sin-verksamhet/)</p>
Kultur-departementet	<p>Ansvar för strategin för kulturella och kreativa branscher, som även omfattar utbildningsfrågor kopplade till upphovsrätt. (https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2024/04/ny-strategi-for-foretag-i-kulturella-och-kreativa-branscher/)</p> <p>Vissa upphovsrättsliga frågor, såsom deras koppling till kreatörers villkor.</p>
Social-departementet	<p>Idrottsfrågor ligger under departementet. Idrottens finansiering undergrävs på allvarliga sätt av illegal IPTV.</p> <p>Vissa forskningsfrågor, vilket leder till koppling till lärarundantaget. Exempelvis har många forskare i medicin delade tjänster inom akademi och sjukvård. I ena tjänsten gäller lärarundantag, inte i den andra.</p>
Landsbygd och infrastruktur-departementet	<p>De skydd som finns för geografiska beteckningar kopplar till landsbygdens villkor.</p> <p>Innovation och infrastruktur.</p>
Arbetsmarknads-departementet	<p>Perspektiv på arbetsmarknaden och kunskapsekonomins villkor. Fördelning av rättigheter mellan arbetsgivare och arbetstagare.</p> <p>Kvinnliga uppfinnare/entreprenörer.</p>

I många av de nationella immaterialrättsstrategier som analyserats inom ramen för denna förstudie har frågan om styrning varit central. Exempel från så vitt skilda länder som Sydkorea och Brasilien visar hur man kan arbeta tvärs över politikområden när det gäller just de immaterialrättsliga frågorna.

Behovet av att arbeta över departementsgränserna har också påpekats i flera sammanhang i Sverige, såsom i AI-kommissionens färdplan för Sverige. Skapandet av en nationell säkerhetsrådgivare och ett life science-kontor visar också på behovet av att kunna samla insatser och ta ett samlat grepp om en viss fråga.

Ett exempel är illegal IPTV som i olika delar hör hemma på kulturdepartementet, justitiedepartementet, klimat- och näringslivsdepartementet och socialdepartementet. Varje politikområde kommer anlägga sitt perspektiv, när det i själva verket behöver tas ett helhetsgrepp.

Brister på ett politikområde, riskerar att få effekter på andra politikområden. Detta kan illustreras med frågor om kunskapsbrist om de kunskapsbaserade tillgångarna. Utbildningsdepartementet ansvarar för att de som genomgår utbildningar är rustade för dagens behov, där kunskap om kunskapsbaserade tillgångar är avgörande. En effekt av kunskapsbristen kan vara att fel sker, vilket gör att forskning inte kan nyttiggöras. Det gör att forskningsresultaten kanske aldrig kan ligga till grund för innovation vilket får effekter på näringspolitiken. En annan effekt kan vara att fel beslut om patent leder till att ingen vågar investera i att kommersialisera ett forskningsresultat inom medicinområdet, något som i förlängningen påverkar tillgången till läkemedel för sjuka patienter.

Förstudiens rekommendation

Strukturen bör harmoniera med pågående processer för frågor kring till exempel forskningssäkerhet, AI och life science.

Flera initiativ har redan tagits för att samordna olika frågor. Det finns också ännu fler aktuella förslag som pekar i samma riktning. Det gäller allt från säkerhetsfrågor till digitalisering och AI. Samordningsbehovet av säkerhetsfrågor har i sig lett till flera åtgärder, såsom skapandet av en funktion med en nationell säkerhetsrådgivare och ett förslag till en stödstruktur för forskningssäkerhet.

De strukturer som föreslås i en handlingsplan för kunskapsbaserade tillgångar bör ligga i linje med dessa andra pågående processer. Det kan rent av vara så att det räcker att anlägga ett immaterialrättsperspektiv för dessa processer. Inte minst gäller det AI-kommissionens färdplan för Sverige. I fokus för denna färdplan står innovation och konkurrenskraft, frågor som inte kan hanteras utan att beakta de immaterialrättsliga aspekterna.

Förstudiens rekommendation

Regeringen bör även säkerställa en långsiktig samverkan mellan myndigheter, genom exempelvis regeringsuppdrag, avseende frågor kring de kunskapsbaserade tillgångarna. Syftet är att effektivt utnyttja den kompetens som finns inom statsförvaltningen gällande frågor som berör flera myndigheter och politikområden.

Inom statsförvaltningen finns kompetens om immaterialrättsliga frågor, inte minst hos PRV. Det finns också goda exempel på att PRV:s kompetens har tagits tillvara även av andra myndigheter, inte minst via särskilda regeringsuppdrag.

Dessa uppdrag har normalt en tidsbegränsad karaktär. En del av sådant som legat i regeringsuppdrag har först över till ordinarie verksamhet, ofta utan att medel har tillskjutits. Patent- och registreringsverket har då fått fler saker som ska utföras inom befintlig ram.

En nationell strategi och handlingsplan för kunskapsbaserade tillgångar bör inrymma strukturer för mer permanent samarbete mellan olika myndigheter kring immaterialrättsfrågor. Det är onödigt att en stor mängd myndigheter bygger upp egen spetskompetens på immaterialrättsområdet när sådan kompetens finns hos PRV.

Några exempel på områden där immaterialrättskompetens behövs inom olika delar av statsförvaltningen är:

- Innovationsupphandling
- Upphandling som berör immaterialrättigheter, vid sidan av innovationsupphandling
- Nyttiggörande av forskning
- Deep tech²⁶
- Strategiska teknikområden
- Life science
- AI
- Forskningssäkerhet/ansvarsfull internationalisering
- Försvarsinnovation, Dual use²⁷
- Startup finansiering

26 Se exempelvis det projekt som Vinnova och Tillväxtverket genomförde: <https://www.vinnova.se/publikationer/forutsattningarna-for-deeptech-i-sverige/>

27 [Försvarsinnovationsrådet inleder sin verksamhet - Regeringen.se](#). Det råder osäkerhet om tillräcklig immaterialrättskompetens finns i rådet, inte minst beträffande dual use i relation till lagstiftning om försvarsuppfinningar.

4. Kompetensförsörjning, utbildning och kunskap

Förstudiens rekommendationer

Regeringen låter en utredning kartlägga dagens utbildningssituation inom de kunskapsbaserade tillgångarna, inklusive hur väl immaterialrättsliga moment i läroplaner och lärarutbildningar har fått genomslag. Kartläggningen bör omfatta hela utbildningssystemet för att identifiera kunskapsluckor och utvecklingsbehov.

För att säkerställa förutsättningar för utbildningsinsatser av hög kvalitet krävs god forskning inom området. Regeringen bör därför överväga riktade satsningar, såsom fler doktorandtjänster och professurer, varav vissa med en tvärvetenskaplig profil.

En kartläggning bör också göras över hur väl olika aktörer och individer känner till var de kan få vägledning i frågor som rör de kunskapsbaserade tillgångarna. Det bör vara tydligt för alla var de kan få neutral information om gällande rätt. Detta gäller inte bara registrerade ensamrätter, utan även upphovsrätt, företagshemligheter samt avtalsfrågor kopplade till dessa.

Behov av höjd kunskapsnivå och tillgång till god kompetens

För att Sverige ska kunna tillvarata sina kunskapsbaserade tillgångar krävs en hög kunskapsnivå om deras värde och användning. Frågor om kompetensförsörjning och utbildning behöver därför prioriteras högt i en strategi och handlingsplan för kunskapsbaserade tillgångar.

Intervjuer och möten som genomförts inom denna förstudie har visat en tydlig kunskapsbrist, både om vad kunskapsbaserade tillgångar är och hur de kan skapa värde. Perspektiven varierar, men bristen på förståelse är genom-

gående. Många har påpekat att grundläggande kunskap saknas, inte bara hos allmänheten utan även bland beslutsfattare. Konsekvensen är att viktiga beslut fattas utan insikt om vilka värden som står på spel. I praktiken kan det leda till att stora ekonomiska möjligheter går förlorade.

Dessutom finns en oro över tillgången på spetskompetens. Stora företag vittnar exempelvis om svårigheten att rekrytera patentingenjörer i Sverige.

Utländska exempel

Utbildning i lägre utbildningsstadiet

I många länder är satsningar på att få en förståelse för immaterialrätten redan tidigt under skolgången en central del av den nationella immaterialrättsstrategin. En av anledningarna är att insatser i de tidiga skolåren når hela befolkningen, medan insatser högre upp i utbildningssystemet bara når vissa delar. Japan betonar vikten av att redan i grundskolan skapa förståelse för hur värde uppstår. I Österrike planeras skolmaterial som även riktar sig till yngre elever.

Ett exempel kan hämtas från hur USPTO i USA genomför aktiviteter kring entreprenörskap, innovation och immaterialrätt för barn på kindergartennivå, det vill säga runt 5–6 års åldern.

Några länder har valt att låta immaterialrättsliga frågor ingå i utbildningen genom hela skolsystemet. Hit hör Kina, men även i Finland. I den finska immaterialrättsstrategin framhålls på ett liknande sätt som i Kina att utbildning kring immaterialrättsliga frågor ska vara en integrerad del av hela utbildningssystemet.

På en del håll är det de upphovsrättsliga frågorna som står i fokus när det gäller utbildning för mindre barn, det vill säga inte samtliga immaterialrättigheter. I Danmark genomförs exempelvis ett samarbete med EUIPO för att höja

medvetenheten om piratkopiering, redan i de tidiga skolåren. En annan anledning till att fokusera på upphovsrätten kan vara att även unga barn kan komma att skapa en mängd olika upphovsrättsligt skyddade prestationer. Den finska *Kopiraittila koulu* är ett exempel på utbildningsinsatser i upphovsrätt för skolbarn,²⁸ liksom *Copyright Experience Classroom* i Sydkorea.

Högre utbildning

Det är ofta i den högre utbildningen som det anses finnas ett behov av att utbilda kring de immaterialrättsliga frågorna. En anledning kan vara att det först vid högre utbildning går att ta till sig detta komplexa område. På högre utbildningsnivå finns många exempel på satsningar.

I en del länder är det svårt att direkt av immaterialrättsstrategierna utläsa vilka utbildningar som omfattas av krav på att immaterialrätt ska ingå. Det är också svårt att avläsa vad de strategiska satsningarna konkret innebär. Så är det exempelvis i Österrikes immaterialrättsstrategi. Utbildningsinsatser för högre utbildning nämns särskilt, inklusive att det ska inrättas fler professorer i immaterialrätt för att kunna genomföra utbildningsinsatserna. Exakt hur detta har genomförts och fått för genomslag är svårare att läsa ut.

På ett liknande sätt är det i Finland. Det talas i immaterialrättsstrategin om att utbildning i immaterialrätt ska vara en integrerad del av hela utbildningssystemet, inklusive den högre utbildningen. Vad det konkret medfört går inte att utläsa av själva strategin. Delvis kan *IPR University Center*, som tillkom i samband med Finlands första immaterialrättsstrategi, ses som ett sätt att säkerställa att det finns kunskap att tillgå bland lärosätena.

I Kina, Sydkorea och Singapore finns tydliga riktlinjer för hur utbildning i immaterialrätt ska genomföras. Strategiskt gäller det inte bara införande av vissa kurser på några få utbildningar, såsom exempelvis juristutbildningar. Istället handlar det exempelvis också om att utbildningarna ska kunna vara interdisciplinära.

Dessutom genomförs program för att lyfta studenter med särskilt intresse för immaterialrätt.

I den brasilianska strategin lyfts att det ska utredas om immaterialrättskurser kan göras obligatoriska i utbildningsprogram på högre nivå. Det talas också om att genomföra kampanjer riktade mot studenter för att höja deras medvetenhet om immaterialrättsliga frågor. En tanke bakom detta kan vara att få fler att läsa kurser i immaterialrätt, och därigenom öka efterfrågan på sådana kurser.

Införandet av utbildningsinsatser framhålls också som viktiga i Botswanas immaterialrättsstrategi. Det talas bland annat om att uppmuntra lärosäten att införa sådana kurser.

EU-kommissionen betonar också behovet av utbildning i olika sammanhang. EU-kommissionen har den uttalade strategin att utbildning om de kunskapsbaserade tillgångarna ska ingå i alla företagsekonomiska utbildningar.

Ett initiativ har tagits av Europeiska Patentorganisationen (EPO), *MIPEF Modular IP Education Framework*.²⁹ Tanken är att det material som tillhandahålls där ska kunna användas av bland annat studenter och andra akademiker.

Koppling till forskningsfronten

Undervisning om kunskapsbaserade tillgångar på högre nivå bör enligt flera nationella immaterialrättsstrategier vila på vetenskaplig grund. I det snabbväxande rättsliga landskapet är det viktigt att lärarna har djup kunskap i ämnet och kunskap om den immaterialrättsliga forskningsfronten.

I Kinas immaterialrättsstrategi blir detta särskilt tydligt. Där framhålls att Kina ska ligga långt fram även inom den immaterialrättsliga forskningen. Det tycks som att Kina strävar efter excellens på området, eftersom det får betydelse för kunskapsnivån inom immaterialrätt på andra håll i utbildningssystemen. Finns kunniga professorer och andra forskare att tillgå har man kapacitet att utbilda inom högre utbildning.

IPR University Center i Finland är en kunskapshubb som knyter samman immaterialrättslig forskning. De som arbetar på centret kommer från de sju lärosäten i Finland som har forskning i immaterialrätt. Centret får alltså flera funktioner, det bidrar till att binda samman immaterialrättsforskare, det sprider information om immaterialrättsliga frågor och dess existens synliggör frågorna.

28 <https://kopiraittila.fi/sv/> Ordagrant översatt betyder det "upphovsrättsskolan".

29 <https://www.epo.org/en/learning/learning-resources-profile/universities-research-centres-and-technology-transfer-centres/modular-ip-education-framework>

Utbildningsinsatser mot yrkesverksamma

Det finns exempel på initiativ som riktar sig till personer som redan är yrkesverksamma. Tanken med dessa är att de ska underlätta för olika aktörer att fatta rätt beslut.

Europeiska Patentorganisationen (EPO) har samlat material, inte minst kring strategiska frågor, som riktar sig till bland annat företag.³⁰

Svenska exempel

Läroplaner för grundskola och gymnasieskola

Det finns många goda svenska exempel på utbildning i immaterialrätt. I det följande ges några exempel från olika utbildningsstadiet.

I den svenska grundskolan ingår upphovsrätt i läroplanerna för bild och musik sedan 2019. Skrivningarna om upphovsrätt fick vara kvar i lgr22 för grundskolan.³¹ När upphovsrätten kom in i läroplanerna för bild och musik gjordes stora satsningar för att säkerställa att lärare i ämnen fick kunskap om förändringen och att de även fick tillgång till relevant skolmaterial.

PRV gjorde till exempel en utbildningssatsning. En del i detta var att göra en svensk version av den finska upphovsrättsskolan, *Kopiraittita koulu*, som återfinns på PRV:s hemsida.³² Det genomfördes också riktade utbildningsinsatser till lärare i samband med att upphovsrätt kom in i läroplanerna för grundskolan.

På gymnasienivå ingår immaterialrätt i kursen affärsjuridik.³³ Det innebär några sidor i kursböckerna om immaterialrättsliga grunder. Till detta kommer annat skolmaterial, exempelvis det från Eduna.³⁴

Högre utbildning

För de kulturella och kreativa näringarna har en särskild strategi tagits fram. I denna strategi omnämns särskilt upphovsrättsliga frågor.³⁵ Det är svårt att ifrågasätta hur viktig upphovsrätten är för dessa näringar. Strategin har bland annat lett till en kartläggning initierats av utbildningar i upphovsrätt.

På högskolenivå finns en hög grad av frihet vid utformandet av olika utbildningar. Vissa program har tydliga krav på innehållet, men det finns fortfarande utrymme att lägga in olika mycket av immaterialrätt. Det ställs till exempel vissa krav på utbildningar för att kunna bli revisor. Det finns dock stort handlingsutrymme inom ramen för de krav som ställs. Det innebär att det skiljer sig väsentligt hur mycket immaterialrätt som ingår i blivande revisorers utbildning.

Situationen är likartad när det gäller utbildningar till jurist. På Stockholms universitet ligger immaterialrätten i en egen kurs om 7,5 högskolepoäng. På många andra lärosäten, till exempel på Uppsala universitet, ligger immaterialrätten inbakad i större civilrättskurser. På Karlstad universitet är immaterialrätten en valbar kurs, som alltså inte läses av samtliga som tar sin juristexamen där.

Vid Lunds universitet har Institutionen för handelsrätt tagit fram flera kurser där immaterialrätt ingår. Kurserna läses av studenter med olika bakgrunder, bland annat på magisternivå. Ett exempel är kursen Immaterialrätt – strategier och innovationer.³⁶

På Stockholms universitet finns en möjlighet att läsa en magister i immaterialrätt. Tidigare fanns en magisterutbildning i Göteborg som arrangerades av tre lärosäten, Sahlgrenska, Chalmers och Göteborgs universitet.

Det finns goda exempel även på andra lärosäten. På Konsthögskolan i Malmö läser studenterna en kurs i ekonomi och juridik. I den ingår bland annat immaterialrätt, avtalsrätt och

30 <https://www.epo.org/en/learning/learning-resources-profile/business-and-ip-managers>

31 https://www.skolverket.se/undervisning/grundskolan/laroplan-och-kursplaner-for-grundskolan/laroplan-lgr22-for-grundskolan-samt-for-forskoleklassen-och-fritidshemmet?url=907561864%2Fcompulsorycw%2Fjsp%2Fcurriculum.htm%3Ftos%3Dgr%26cur%3DLGR22&sv.url=12.5dfee44715d35a5cdfa219f#anchor_5

32 <https://www.prv.se/sv/upphovsratt/utbildningar/upphovsrattsskolan/>

33 https://www.skolverket.se/undervisning/gymnasieskolan/laroplan-program-och-amnen-i-gymnasieskolan/gymnasieprogrammen/amne?url=907561864%2Fsyllabuscw%2Fjsp%2Fsubject.htm%3FsubjectCode%3DJUR%26courseCode%3DJURAFF0%26version%3D2%26tos%3Dgy&sv.url=12.5dfee44715d35a5cdfa92a3#anchor_JURAFF0

34 Kursmaterialet har tagits fram av Svenskt Näringsliv. Materialet innehåller en skrift och fyra filmer som finns på YouTube. <https://eduna.se/immaterialratt-att-ta-hand-om-innovationer.html>

35 <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2024/04/ny-strategi-for-foretag-i-kulturella-och-kreativa-branscher/>

36 <https://www.lu.se/lubas/i-uoh-lu-HARG13#overview>

inte minst immaterialrättsliga avtal. På Södertörns högskola finns en kurs i immaterialrättsliga avtal som samläses mellan flera olika utbildningar. Den ingår bland annat i kandidatprogrammet i rättsvetenskap men också i utbildningen konst, kultur och ekonomi. På GIH ingår immaterialrätt i kursen idrottsjuridik II, som är en del i utbildningen i Sports Management. Den delen av kursen syftar till att exempelvis sportchefer och idrottsmanagers ska förstå vad som gäller kring immaterialrättsliga frågor för att kunna skriva sponsoravtal på rätt sätt.

Handelshögskolan i Stockholm har en introduktionskurs i immaterialrätt riktad mot akademien.³⁷ Kursen tar således sikte på de behov som forskare kan ha när det gäller grundläggande kunskap i immaterialrätt.

Forskarutbildning

Bland doktorandkurser kan en kurs nämnas som genomförs av innovationskontoret Fyrklövern som drivs i samarbete mellan Karlstads universitet, Linnéuniversitetet, Mittuniversitetet och Örebro universitet. Kursen, med namnet Att nyttiggöra forskning och vetenskap, är inriktad på entreprenörskap och nyttiggörande av forskning.³⁸ I kursen ingår grundläggande immaterialrätt, men även hur rättigheterna kan vara en del av nyttiggörandet.

Innovationskontoren på de svenska lärosätena tillhandahåller ibland grundläggande utbildning i immaterialrätt. I det kunskapshöjande uppdrag som PRV har ingår att besöka lärosäten och hålla kurser. I uppdraget ingår också att sprida kunskap om hur patentinformation kan användas till exempel för att kartlägga forskningsläget.

Kunskapshöjande insatser för allmänheten

PRVs kunskapshöjande uppdrag kring de immaterialrättsliga frågorna var från början del av ett gemensamt regeringsuppdrag tillsammans med Vinnova. Numera ingår detta i myndighetens allmänna uppdrag. Fokus ligger primärt på de registrerade rättigheter som myndigheten hanterar, det

vill säga patent, varumärkesrätt och mönsterrätt. Diskussion förekommer om i vilken utsträckning myndigheten också ska informera om upphovsrättsliga frågor. I vilken mån de har ett uppdrag att informera om åtgärder som krävs för att skydda företagshemligheter är oklart.

Ett sista exempel på utbildande insatser i Sverige är den information som finns på Verksamt.se. PRV har där lagt in grundläggande information om till exempel varumärken. Mer om detta i kapitel 6 om de insatser som görs i relation till mindre aktörer.

Skäl till förslagen

Förstudiens rekommendation

Regeringen låter en utredning kartlägga dagens utbildningssituation inom de kunskapsbaserade tillgångarna, inklusive hur väl immaterialrättsliga moment i läroplaner och lärarutbildningar har fått genomslag. Kartläggningen bör omfatta hela utbildningssystemet för att identifiera kunskapsluckor och utvecklingsbehov.

Inom ramen för den antagna strategin för de kulturella och kreativa branscherna ingår att se över utbildningsläget inom upphovsrätt.³⁹ Detta bör kompletteras med en kartläggning av utbildningsläget inom alla områden som berörs av kunskapsbaserade tillgångar.

Det finns många goda exempel på utbildningsinsatser genom hela utbildningssystemet. Dessa kan tjäna som förebilder för andra. Det kan också diskuteras om genomgångna utbildningar på immaterialrättsområdet ska ses som särskilt kvalificerande för vissa typer av forskningsprojekt. Genomgången utbildning i dessa frågor kan vara något som är en bedömningsgrund vid forskningsfinansiering eller vid akademisk meritering.

Immaterialrättsliga frågor ingår i läroplaner för vissa ämnen i så väl grund- som gymnasieskola. Det bör följas upp vilket genomslag detta har fått. För att lärare ska kunna under-

37 [An Introduction to Intellectual Property Rights in an Academic Context – SSES.](#)

38 <https://www.kau.se/forskning/forskningsstod/kompetensutveckling/att-nyttiggora-forskning-och-vetenskap-doktorandkurs>

39 <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2024/04/ny-strategi-for-foretag-i-kulturella-och-kreativa-branscher/>

visa i immaterialrättsliga frågor krävs också att dessa ingår i lärarutbildningarna. Av intervjuerna framgår att det tycks finnas skillnad mellan olika lärosäten hur detta hanteras. Detta bör genomlysas och följas upp.

Ytterligare en dimension som behöver genomlysas är behovet av att säkerställa att även yrkesverksamma kan utveckla sin kompetens på området. Detta är inte minst viktigt med tanke på att många bolag tar steg till att bli mer av kunskapsbolag, men inte är fullt ut rustade för vad det innebär i relation till de kunskapsbaserade tillgångarna. Särskilt viktigt är att de har kompetens kring hur avtal kan och bör utformas för att få avsedd verkan.

Till detta kommer att PRV:s roll för kompetensförsörjningen på immaterialrättsområdet behöver uppmärksammas. Myndigheten spelar en avgörande roll för tillgången till patentingenjörer i Sverige och det har i arbetet framhållits att den måste ha möjligheter att fortsätta spela den rollen.

Förstudiens rekommendation

För att säkerställa förutsättningar för utbildningsinsatser av hög kvalitet krävs god forskning inom området. Regeringen bör därför överväga riktade satsningar, såsom fler doktorandtjänster och professurer, varav vissa med en tvärvetenskaplig profil.

I en del länder har fokus på kunskapshöjande insatser kompletterats med satsningar på forskning inom området. Det bör säkerställas att det finns goda forskningsmiljöer för frågor med koppling till kunskapsbaserade tillgångar och att dessa miljöer har tillräckliga resurser.

Frågor om kunskapsbaserade tillgångar berör flera vetenskapsområden, inte bara rättsvetenskapen. Hit hör exempelvis nationalekonomi och företagsekonomi. Det bör även undersökas om det finns behov av satsningar av tvärvetenskaplig profil.

Förstudiens rekommendation

En kartläggning bör också göras över hur väl olika aktörer och individer känner till var de kan få vägledning i frågor som rör de kunskapsbaserade tillgångarna. Det bör vara tydligt för alla var de kan få neutral information om gällande rätt. Detta gäller inte bara registrerade ensamrätter, utan även upphovsrätt, företagshemligheter samt avtalsfrågor kopplade till dessa.

För den som behöver få svar på frågor kring kunskapsbaserade tillgångar kan det vara svårt att veta vart man kan vända sig. Många företag, innovatörer och kreatörer har höga trösklar för att exempelvis vända sig till en advokat eller ett patentombud, trösklar som inte minst är kopplade till risken för höga kostnader. Problemet är också att om kunskap saknas kan det vara svårt att ens formulera en tydlig fråga.

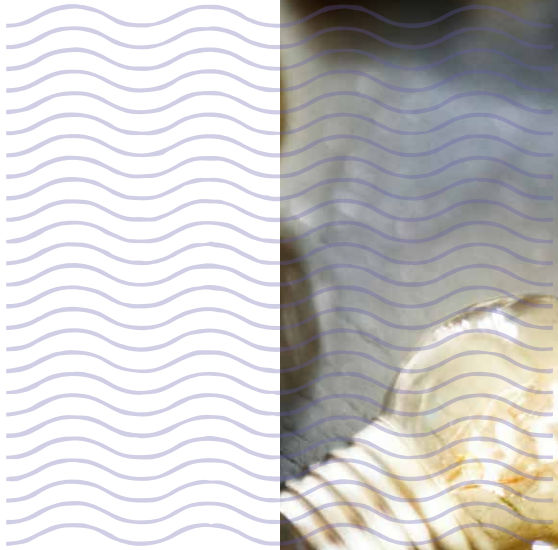
EU-kommissionens arbete med *IP Helpdesk* sedan 1998 är ett sätt att ge stöd genom neutral information.⁴⁰ Kännedomen om *IP Helpdesk* i Sverige tycks dock vara låg, inte bara hos de som skulle kunna använda sig av stödet utan också bland olika rådgivare.

PRV har ett informationsuppdrag enligt sitt regleringsbrev. Det finns dock oklarheter kring i vilken mån detta även omfattar upphovsrättigheter. På myndighetens hemsida finns idag viss grundläggande information.

Det saknas idag möjligheter att få grundläggande neutral information från exempelvis en myndighet om vad som gäller kring skydd för företagshemligheter. Detta kan få betydelse för företags möjligheter att skydda sina företagshemligheter, i och med att lagstiftningen ställer krav på proaktiva åtgärder. I förlängningen kan detta också innebära problem för att få patent, eftersom patenträtten i Europa tillämpar ett strikt nyhetsrekvisit.

Kartläggningen ska tjäna till att ge kunskapsunderlag inför åtgärder som vidtas för att bygga stödstrukturer som omfattar olika typer av aktörer, inklusive mindre företag, innovatörer och kreatörer.

40 https://intellectual-property-helpdesk.ec.europa.eu/regional-helpdesks/european-ip-helpdesk_en

5. Forskning och innovation

Förstudiens rekommendationer

När regeringen implementerar forsknings- och innovationspropositionens skrivningar om immateriella tillgångars betydelse för att nyttiggöra forskning bör särskilt vikt läggas vid formerna för utvärdering.

Regeringen föreslås också ta fram en nationell plan för hur patentinformation kan användas mer effektivt för att säkerställa att forskningsmedel satsas på rätt saker, både inom strategiska forskningssatsningar och vid finansiering av enskilda projekt. Även möjligheten att låta statliga forskningsfinansiärer ställa krav på användning av patentinformation bör utredas.

Det svenska regelverket, främst kring samägande- och samverkansfrågor i relation till patent och upphovsrätt, är onödigt snårigt och bör utredas.

Tydliggör och stärk innovationsstödsystemets uppdrag att ge tidigt stöd kring strategier för nyttiggörande av forskning. Detta inkluderar alla typer av kunskapsbaserade tillgångar och innovationer, det vill säga även exempelvis tjänsteinnovationer.

En nationell stödstruktur, i form av en nationell kunskapshubb för kunskapsbaserade tillgångar, bör inrättas som kan ge stöd även åt innovationsstödsystemet kring komplexa frågor. Kunskapshubben bör även bidra till det strategiska arbetet med att stärka hanteringen av kunskapsbaserade tillgångar i Sverige. Stödstrukturen ses som avgörande för att få en gemensam syn på hur regelverk, inte minst unionsrättsliga, ska tolkas och för att ta fram nationellt gällande strategier.

Samverkan mellan olika aktörer, inklusive mellan akademi och näringsliv, kan skapa utmaningar i relation till de kunskapsbaserade tillgångarna. De största hindren bör identifieras och lösningar utvecklas. Arbetet som gjorts kring nyttiggörande av forskning, *knowledge valorisation*, på EU-nivå kan tjäna som förebild.

Ett snabbspår för patentansökningar inom strategiskt viktiga teknikområden bör inrättas. Även särskilda finansieringslösningar för immaterialrätt inom dessa områden kan övervägas.

Forskningssäkerheten behöver stärkas. Tidigare föreslagna insatser bör genomföras med ökat fokus på kunskapsstillgångar. Dessa insatser bör även inkludera företagets perspektiv, särskilt i ljuset av forskningssamverkan.

Kunskapsbaserade tillgångar som valuta

Kopplingen mellan forskning, innovation och kunskapsbaserade tillgångar kan beskrivas på flera sätt. Immaterialrättigheterna kan betraktas som innovationernas valuta. Andra beskriver rättigheterna som motorn och innovationerna som bränslet.

Klart är att det finns immaterialrättsliga aspekter på nästan allt som har med forskning att göra, från hur forskning finansieras till hur nyttiggörande kan blockeras om felaktiga beslut om rättigheter har tagits.

Forskning och innovation sker på många håll i samhället. Akademin står självklart för viktiga delar av Sveriges forskning,⁴¹ men den största andelen bedrivs inom närings-

41 Det kan vara värt att påpeka att *academic inventors* är ett särskilt forskningsområde, vilket gör att en stor mängd data finns om just detta perspektiv.

livet som står för 74 procent av investeringarna i forskning och utveckling.⁴²

En viktig del av den forskning som bedrivs i Sverige utförs i samverkan mellan akademi och näringsliv. En nyckelfråga vid sådan samverkan är frågan om vem som ska få göra vad med resultaten, det vill säga hur de kunskapsbaserade tillgångarna ska hanteras. Det framförs från många olika aktörer att vägarna fram till tydliga avtal ofta är för lång, vilket innebär stora tidsförluster. Det förekommer också att svenska företag avstår från samverkan med svenska lärosäten eftersom det är för tungrovt att förhandla i Sverige.

Innovation, är enligt de flesta definitioner, inte bara ett forskningsresultat eller en idé utan hur de når en marknad. I kommersialiseringsprocessen måste en mängd frågor besvaras som är kopplade till kunskapsbaserade tillgångar. För att ge några exempel: Gör designen intrång i någon annans rättighet? Ska tekniken licensieras? Behövs ett varumärke för att kommunicera med potentiella kunder? Är en domän tillgänglig för det tänkta varumärket?

När man talar om betydelse av forskning och innovation för konkurrenskraft och tillväxt handlar det till stora delar om de värden som skapas via de kunskapsbaserade tillgångarna. Därför är frågor om forskning och innovation centrala för en strategi och handlingsplan för kunskapsbaserade tillgångar.

Utländska exempel

Patentinformation och forskningspolitik

En viktig funktion i patentsystemet är att den som söker patent delar med sig av information om sin uppfinning. Det får till följd att patentverk runt om i världen har unik tillgång till information om bland annat forskningsfronter. Denna information kan användas strategiskt på olika sätt.

I en del länder används patentinformation aktivt som en del av forskningspolitiken. Ett land som Singapore har till och med haft som strategi att aktivt säkerställa att fler ska söka i patent just där, så att deras patentmyndighet ska ha bra tillgång till patentinformation. Strategin har fungerat väl och upprätthålls alltjämt.

Genom att analysera patentdata går det att kartlägga patentlandskap och identifiera forskningsområden med stor potential. Detta kan användas för att styra forskningsresurser på mest effektiva sätt. Vid sidan av vetenskapliga publikationer kan patentinformation också användas för att se var forskningsfronten ligger. EPO har publicerat den typen av rapporter inom olika områden, vilket kan vara till gagn för strategiska forskningssatsningar.⁴³

I Norge används patentinformation aktivt på flera sätt. Patentstyret, det norska patentverket, tar regelbundet fram rapporter som används inom forskningspolitiken. Dessa rapporter utnyttjas också av företag för att identifiera potentiella områden för strategiska satsningar.⁴⁴

Krav vid forskningsfinansiering

När beslut fattas om forskningsfinansiering ställs olika typer av krav. Det görs också noggranna utvärderingar av ansökningar utifrån en mängd parametrar. En faktor som kan vara av betydelse är immaterialrättsliga frågor. Det går exempelvis att ställa krav på att även patentinformation ska ha använts för att beskriva nuvarande forskningsläge, inte bara vetenskapliga publikationer.

Det går också att ställa krav på att det ska finnas en plan för de immaterialrättsliga frågorna redan i forskningsansökan. Forskarna kan till exempel ha i uppdrag att redovisa hur samäganderättsfrågor ska hanteras eller att beskriva hur immaterialrättigheter är tänkta att användas vid nyttiggörande av (förväntade) forskningsresultat.

I den österrikiska immaterialrättsstrategin betonas att man ska stärka immaterialrättsrelevanta kriterier vid inrättandet av vissa typer av forskningsprogram. I strategin ställs också krav på att immaterialrättskompetens ska vara en integrerad del av utvärderingsprocesserna hos FFG (*Österreichische Forschungsförderungsgesellschaft/Austrian Research Promotion Agency*). För att detta ska fungera måste det finnas en samverkan mellan FFG och det österrikiska patentverket.

I Brasilien ställs krav kopplade till immaterialrättsliga frågor vid utlysningar för innovationssatsningar. Vid beskrivning av kunskapsläget krävs inte bara en redovisning av

42 Se exempelvis denna artikel om näringslivets forskningsinvesteringar och om satsningar som behöver göras. <https://framtidensforskning.se/2024/06/12/nyckeln-till-sveriges-forskningsframgang/>

43 <https://www.epo.org/en/searching-for-patents/helpful-resources/patent-knowledge-news/new-patent-insight-report-mrna>

44 Se exempelvis: <https://www.patentstyret.no/kurs/gronn-teknologi--globale-trender-og-muligheter-for-norsk-naeringsliv>

forskningsläget utifrån vetenskapliga publikationer, utan även en analys av patentinformation. Kriterierna är sådana som ska beaktas vid forskningsfinansiering och kan alltså påverka tilldelning av medel.

Ett exempel på effekterna av att ställa krav kopplade till immaterialrätten i samband med forskningsfinansiering kan ses i en rapport från *European Research Council* (ERC).⁴⁵ I rapporten går man igenom hur projekt som finansierats av ERC har använt patent. Positivt är att 44 procent av de projekt som studerats använt patent, främst patentlicenser, för att kommersialisera sina resultat. Mindre positivt är att de projekt som fått stöd från ERC också i hög utsträckning tagit patent som de sedan inte använde, så kallade spökpatent.

Nyttiggörande av forskning

När forskning ska nyttiggöras är hanteringen av kunskapsbaserade tillgångar ofta av avgörande betydelse. Detta gäller både vid så kallad öppen innovation, där rättigheter kan behöva släppas, eller där nyttiggörande sker via till exempel licensiering.

I EU:s handlingsplan för immaterialrätt från 2020 fick frågorna om de immateriella tillgångarnas betydelse för nyttiggörande av forskning ett stort utrymme. Denna del av handlingsplanen har genomförts av DG RTD, Generaldirektoratet för forskning och innovation.

En del av arbetet har bestått i framtagande av en gemensam plattform för kunskapsutnyttjande, *Knowledge Valorisation*.⁴⁶ Sedan ett par år anordnas också en konferens, *Knowledge Valorisation Week*. Ett viktigt syfte med denna konferens är att diskutera goda exempel, inte minst från olika medlemsstater.

EU-kommissionen har även tagit fram rekommendationer för nyttiggörande. En rekommendation gäller nyttiggörande av akademisk forskning.⁴⁷ En annan rekommendation tar

sikte på forskningssamverkan mellan akademi och näringsliv.⁴⁸ Dessa rekommendationer ger inte alla svar, men pekar på de frågor som alla inblandade behöver ta ställning till för att möjliggöra nyttiggörande.

Ett exempel från en helt annan del av världen återfinns i Brasiliens immaterialrättsstrategi. Som beskrivits ovan ställs krav på användande av patentinformation i samband med innovationssatsningar i form av utlysningar. I samband med ansökan ska också den planerade metoden för att skydda en eventuell innovation redovisas. Detta har betydelse för om projektet ska få finansiering eller inte.

Stödsystem och immaterialrätt

Forskare kan inte förväntas vara experter på de kunskapsbaserade tillgångarna, men de behöver tillgång till välfungerande stödsystem

EU:s arbete med *Knowledge Valorisation* inbegriper också tankar om att kunskap ska komma stödsystemen till del, vilket ska kunna bidra till deras kunskaphöjning och delande av best practice.⁴⁹ Detta samlas på deras plattform.⁵⁰

Det *IPR University Center* som skapats i Finland innebär att det finns en kunskapshubb att tillgå även för stödsystemen.⁵¹ Alla immaterialrättsliga frågor som stödsystemen kommer i kontakt med är inte enkla och självklara, i vissa fall är rättsläget rent av oklart. Genom en kunskapshubb finns möjligheter att kanalisera den kompetens som behövs för att hantera dessa frågor.

Samägande med mera

Innovationsprocesser inleds ofta med att man skapar ett team. Teamet kan bestå av personer inom akademien eller inom näringslivet. Vid FoU-samverkan består teamet av personer från både akademi och näringsliv. Slutligen kan

45 [New report reveals how ERC grantees commercialise their patented inventions | ERC](#)

46 [Knowledge Valorisation Platform - European Commission](#)

47 [EU valorisation policy - European Commission](#)

48 [Code of practice on industry-academia co-creation for knowledge valorisation - European Commission](#)

49 [Guiding Principles for Knowledge Valorisation and implementing Codes of Practice - European Commission](#)

50 https://research-and-innovation.ec.europa.eu/research-area/industrial-research-and-innovation/eu-valorisation-policy/knowledge-valorisation-platform_en

51 <https://ipruc.fi/en/>

teamet också bestå av personer som visserligen alla finns i näringslivet, men i olika verksamheter. I vissa fall ingår personer från olika branscher.

Det gör att frågor i relation till samägande är av stor betydelse. Det krävs en överblick över vem som äger rätten till vad, vem som får fatta vilka typer av beslut, vilka som kan ingå bindande avtal och liknande.

Vid nyttiggörande av forskning finns mycket att vinna på att ha tydliga strukturer kring vem som äger rätten till vad. I USA blir ofta lärosätet samlade punkten för rättighetsförvaltningen. Det innebär också att lärosätena blir avtalspart i förhållande till andra.

I Europa var det tidigare vanligt med ett så kallat lärarundantag. Många europeiska länder avskaffade dock lärarundantaget runt millennieskiftet. Hur detta har gjorts skiljer sig åt. Ett land som gjorde om sitt system är Finland. Där infördes en särskild lag om just högskoleuppfindingar 2006.⁵²

Den finska lagen om högskoleuppfindingar innebär inte ett fullständigt avskaffande av lärarundantaget. Istället görs skillnad på uppfindingar som är helt "inomakademiska" och de som tillkommit genom FoU-samverkan. För de som tillkommit vid FoU-samverkan gäller inte lärarundantaget, men det gäller fortfarande för de uppfindingar som blivit resultatet av forskning som skett inom akademien.

För universitetslärares datorprogram finns i 40 b § i den finska upphovsrättslagen ett andra stycke som innebär ett lärarundantag.⁵³ Det gör att i Finland äger universitetslärare upphovsrätten till programvara som de utvecklar inom ramen för sin anställning vid ett finskt lärosäte.

Forsknings säkerhet

Det nya geopolitiska läget har gjort forskningssäkerhet till en prioriterad fråga i många länder. Detta är i sig inget underligt. Om de kunskapsbaserade tillgångarna får en ökad betydelse för länders säkerhet och konkurrenskraft är det också dessa tillgångar som står i fokus för främmande makt.

Ett exempel på ett land som gjort stora insatser på området är Kanada.⁵⁴ Där har man till exempel skapat ett särskilt *Research Security Center* som ska fungera som stöd när frågor om forskningssäkerhet uppkommer.⁵⁵

I USA har man gjort liknande satsningar, bland annat genom *Research Security Program*.⁵⁶ I programmet betonas att man använder en risk-baserad metodik för att bland annat skydda forskningsresultat och immaterialrättigheter.⁵⁷

På EU-nivå antog rådet en rekommendation om forskningssäkerhet i maj 2024. Även i denna rekommendation ligger fokus på att skydda forskningsresultat. Det kan dock konstateras att de immaterialrättsliga frågorna inte fick lika stort utrymme som i motsvarande amerikanska arbete.⁵⁸

Riktlinjer på lärosäten

På lärosäten skapas en mängd resultat och alster som kan omfattas av immaterialrättsliga skydd och utgöra kunskapsbaserade tillgångar. Forskare och universitetslärare behöver också förhålla sig till andras (eventuella) immaterialrättigheter, vare sig det är upphovsrätt till andras forskningsartiklar eller patent för vissa tekniska lösningar.

På många lärosäten tas det därför fram riktlinjer för vad som ska gälla på det aktuella lärosätet. Dessa riktlinjer kan ha väldigt olika syften och ambitionsnivå. Ett exempel på

52 <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2006/20060369>

53 Regeln infördes som ett led i genomförandet i finsk rätt av Rådets direktiv (91/250/EEG) av den 14 maj 1991 om rättsligt skydd för datorprogram. Direktivets regel infördes även i svensk rätt, i 40 a § i den svenska upphovsrättslagen. Dock utan ett lärarundantag.

54 <https://www.canada.ca/en/services/defence/researchsecurity.html>

55 <https://www.canada.ca/en/services/defence/researchsecurity/about.html>

56 <https://www.commerce.gov/osy/programs/research-security>

57 Se denna rapport: <https://www.isdp.eu/publication/elevating-democracy-via-transatlantic-collaboration/> Rapporten är resultatet av en konferens: In collaboration with the U.S. Embassy in Stockholm, the Institute for Security and Development Policy organized a conference program on "Elevating Democracy via Transatlantic Collaboration" in Stockholm. Betoningen låg mycket på forskningssäkerhet. <https://www.youtube.com/watch?v=X10CUR3kfG4> <https://www.youtube.com/watch?v=5M1ULdWPjVg>

58 https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=OJ:C_202403510&qid=1719666509444

ambitiösa riktlinjer antogs hösten 2024 vid Helsingfors universitet.⁵⁹

Svenska exempel

Krav vid forskningsfinansiering

Det förekommer även i Sverige att det ställs krav på hantering av kunskapsbaserade tillgångar i samband med forskningsfinansiering. Ett exempel återfinns i Vinnovas allmänna villkor, där en del handlar om nyttiggörande/IP.⁶⁰ Vinnova har även tagit fram en särskild guide om nyttiggörande/IP.⁶¹ Eftersom denna guide ligger tillgänglig på nätet kan den användas av fler än "bara" de som söker finansiering via Vinnova.

Flera analyser har understrukit behovet av att bättre tillvarata kunskapsbaserade tillgångar för att stärka svensk konkurrenskraft. Detta har väckt frågan om det bör ställas krav i samband med forskningsfinansiering. Ett exempel är en rapport från Entreprenörskapsforum med titeln "Att investera är stort, att investera rätt är större".⁶²

Nyttiggörande av forskning

Frågor om immaterialrättens roll vid nyttiggörande av forskning framhålls på flera sätt även i Sverige. Ett exempel på detta är IVA-projektet, Research2Business.⁶³ Inom ramen för detta projekt kan forskare ansöka om att komma med på IVAs 100-lista. Ett av bedömningskriterierna är att sökande måste ange hur de ska hantera immateriella tillgångar. Det betyder inte exempelvis ett krav på att söka patent, det kan lika gärna vara ett aktivt beslut om att inte söka patent.

De nordiska patentverken har 2025 lanserat Nordic Innovation Award.⁶⁴ Till de kriterier som har ställts upp för att

kunna få detta pris hör att det måste finnas minst en ansökan om registrerad immaterialrättighet. I det här fallet är det alltså en binär fråga, bara de som verkligen har sett nyttan av att använda sig av registrerade rättigheter kan komma i fråga.

Forskningssamverkan framhålls ofta som en av Sveriges styrkor. För att resultat av sådan samverkan ska kunna nyttiggöras behöver frågor om immaterialrättighetshantering besvaras. Svenskt Näringsliv och Sveriges Universitets- och högskoleförbund (SUHF) har tagit fram råd som syftar till att underlätta för forskare, lärosäten och företag som vill bli del av forskningssamverkan.⁶⁵ Tonvikten ligger vid de immaterialrättsliga frågorna.

Stödsystem och de kunskapsbaserade tillgångarna

I en utredning från 2020, SOU 2020:59 *Innovation som drivkraft – från forskning till nytta*, gjordes en genomlysning av stödsystemet vid svenska lärosäten, för att kunna nyttiggöra forskning. Utredningen föreslår konkreta åtgärder för att stärka stödsystemen beträffande de immaterialrättsliga frågorna. Dessa förslag tillstyrktes till stor del av bland annat IVA.⁶⁶

Som nämnts i kapitel 4 genomförs många utbildningsinsatser inom stödsystemen. Ett exempel är doktorandkursen i innovation och entreprenörskap vid Innovationskontoret Fyrklövern. Liknande exempel finns även på andra lärosäten.

Uppsala universitets innovationskontor tillhandahåller exempelvis en kurs för medarbetare på lärosätet i strategisk hantering av forskningsresultat.⁶⁷

59 https://www.helsinki.fi/assets/drupal/2025-01/Intellectual_property_guidelines_University_of_Helsinki.pdf

60 [Vinnovas allmänna villkor för finansiering | Vinnova](#)

61 [guide-till-vinnovas-villkor-om-nyttjanderatt2.pdf](#)

62 [Entreprenörskapsforum Ny rapport: Att investera är stort, att investera rätt är större - Entreprenörskapsforum](#)

63 <https://www.iva.se/en/what-iva-does/projects-and-programmes/research2business/>

64 <https://www.prv.se/sv/om-oss/nordic-innovation-award-2025/>

65 <https://www.svensktnaringsliv.se/sakomraden/immaterialratt/naringsliv-och-akademi-maste-lara-sig-dansa-tango-1203436.html>

66 <https://www.iva.se/publicerat/remissvar-innovation-som-drivkraft---fran-forskning-till-nytta/>

67 <https://www.uu.se/medarbetare/anstallning/kompetensutveckling/kurser-for-medarbetare/strategisk-hantering-av-forskningsresultat>

Forsknings säkerhet

Forsknings säkerhetsfrågor har också kommit högt upp på agendan i Sverige. De nämns bland annat i 2024 års forsknings- och innovationsproposition. Universitets- och högskolerådet, Vetenskapsrådet och Vinnova har dessutom haft i uppdrag att belysa frågor om ansvarsfull internationalisering. Arbetet har resulterat i såväl en rapport som konkreta förslag om en nationell stödfunktion för ansvarsfull internationalisering.⁶⁸

Riktlinjer på lärosäten

På många svenska lärosäten har olika riktlinjer, rekommendationer och policyer tagits fram inom immaterialrättsområdet. Dessa täcker ofta flera olika frågor. Allt från vem som äger rätt till undervisningsmaterial framtaget i tjänsten av olika universitetslärare till vad som gäller kring nyttiggörande av forskning. Ett exempel är det dokument som tagits fram på Stockholms universitet.⁶⁹

Skäl till förslagen

Förstudiens rekommendation

När regeringen implementerar forsknings- och innovationspropositionens skrivningar om immateriella tillgångars betydelse för att nyttiggöra forskning bör särskilt vikt läggas vid formerna för utvärdering.

Forsknings- och innovationspropositionen från 2024 innehöll många framåtblickande skrivningar om att åtgärder behöver vidtas för att säkerställa att de immateriella tillgångarna ska ge möjligheter till nyttiggörande.

I propositionen står det att regeringen avser att återkomma i dessa frågor. Detta tillfälle bör tas i akt och omsättas i konkreta förslag på vad som ska göras av lärosätena. Såsom

visat i kapitel 5, avsnitt *Utländska exempel* på sid 31, finns goda exempel att hämta från andra länder.

Förstudiens rekommendation

Regeringen föreslås också ta fram en nationell plan för hur patentinformation kan användas mer effektivt för att säkerställa att forskningsmedel satsas på rätt saker, både inom strategiska forskningssatsningar och vid finansiering av enskilda projekt. Även möjligheten att låta statliga forskningsfinansiärer ställa krav på användning av patentinformation bör utredas.

Patentinformation kan användas betydligt mer än vad som görs i Sverige idag. Det finns flera exempel på forskningssatsningar där man valt att gå vidare utan att ha gjort någon närmare analys av exempelvis patentlandskap. Det har ansetts att det inte funnits resurser för sådana analyser, vilket dessvärre för med sig att forskningsmedel kanske läggs på fel saker.

Patentinformation kan användas för att analysera vilken effekt olika politiska beslut faktiskt får.⁷⁰ Det finns också exempel på när analyser gjorts för att se hur forskning nyttiggörs, på både kort och lång sikt.⁷¹ I förlängningen kan detta ge underlag till forskningspolitiska beslut.

Det bör tas fram en tydlig plan för hur Sverige, efter norsk och singaporiansk modell, kan använda patentinformation som del av forskningspolitiken.

Planen bör även innehålla utbildningsinsatser för forskare om vilken nytta de kan ha av patentinformation samt hur de kan få stöd för analyser.

Staten kan ställa krav på statliga forskningsfinansiärer om att de till exempel ska använda patentinformation vid utformning av forskningsprojekt. Användande av patentinformation kan också vara en del av utvärderingen av vilka projekt som ska ges finansiering.

68 [Nationell stödfunktion för ansvarsfull internationalisering](#)

69 <https://medarbetare.su.se/vart-su/styrning/regelboken/personal/policy-om-hantering-av-immateriella-rattigheter-vid-stockholms-universitet>

70 [Beyond Bean Counting : Using Patent Information to Investigate Inventive Productivity in Academia - ProQuest](#)

71 Se exempelvis denna studie om cancerforskning: <https://www.epo.org/en/news-events/press-centre/press-release/2025/1320206>

Förstudiens rekommendation

Det svenska regelverket, främst kring samägande- och samverkansfrågor i relation till patent och upphovsrätt, är onödigt snårigt och bör utredas.

Forskning sker ofta genom samverkan mellan akademi och näringsliv. Det gör att frågor om vem som äger vad har stor betydelse. Finns oklarheter, eller tvister, kring detta kan nyttiggörande försvåras eller stoppas helt.

Rättsläget på området är inte helt klart, vilket understryker utredningsbehovet.

För anställda gäller lagen om arbetstagares uppfinningar från 1949.⁷² Denna lag styr när arbetsgivaren kan bli ägare till sådant som anställda har uppfunnit. Lagen är tillämplig för uppfinningar som är patenterbara i Sverige, se 1 §. Patent behöver dock inte ha sökts, vilket innebär att företagshemligheter kopplade till patenterbara uppfinningar också omfattas av lagen.

I den mån det finns skillnader i patenterbarhet, såsom exempelvis är fallet beträffande vissa digitala innovationer mellan USA och Europa, gäller lagen om arbetstagares uppfinningar bara det som är patenterbart i Sverige. Är det uppfinningar som bara är patenterbara i exempelvis USA måste arbetsgivaren förvärva rätten till uppfinningen via avtal. För det krävs att företaget är medvetet om att så krävs.

Det så kallade lärarundantaget återfinns också i lagen om arbetstagares uppfinningar, se 1 § och innebär att forskare på svenska lärosäten äger rätten till sina uppfinningar.

På upphovsrättsområdet finns motsvarande reglering för arbetsgivarens förvärv av rättigheter när det gäller programvara. För arbetstagares programvara gäller enligt 40 a § upphovsrättslagen att rätten till programvara övergår till arbetsgivaren. För datorprogram saknas ett lärarundantag i svensk rätt. Ett lärarundantag för datorprogram finns dock i den finska upphovsrättslagen, 40 b §. Bakgrunden till reglerna i respektive upphovsrättslagstiftning är ett EU-direktiv.

Hur frånvaron av lärarundantag för datorprogram ska hanteras har varit föremål för diskussion, men rättsläget är oklart.

Det svenska lärarundantaget är en omdiskuterad fråga som har utretts flera gånger.⁷³ Frågan är, som beskrivits ovan, komplex, och kan inte bara besvaras med ja eller nej.⁷⁴ Den bör också beaktas bredare än snävt patenträttsligt.

Näringslivet har delade åsikter om lärarundantaget. Vissa framhåller att lärarundantaget underlättar överenskommelser vid samverkan med forskare. Andra menar att lärarundantaget bidrar till att företag måste förhandla med många enskilda personer snarare än ett lärosäte. Det framhålls också ibland att lärosäten tolkar lärarundantaget olika, inte minst när det gäller programvara.

Inom vissa vetenskapsområden är det dessutom vanligt med delade tjänster mellan akademi och icke-akademi. Det gäller exempelvis forskare inom medicin som också arbetar kliniskt. En del av arbetstiden omfattas då av lärarundantaget och en annan del inte. För aktörer som är medvetna om detta går det att hantera avtalsvägen. Frågan är dock om medvetenheten, och uppföljningen, alltid är tillräcklig.

En annan fråga av stor betydelse är hur avtal om FoU-samverkan mellan akademi och näringsliv kan formuleras för att vara i linje med statsstödsreglerna, inte minst i ljuset av tolkningen av lärarundantaget. Oklarheter kring detta får olika effekter. I värsta fall kommer inga avtal till stånd. Konsekvensen kan också bli att forskningsresultat inte kan nyttiggöras på grund av oklarheter kring vem som äger vad. Det finns också en stor spridning mellan olika lärosäten i hur regelverken tolkas. Detta ger onödigt stora trösklar för samverkan.

Det råder inom akademien också oklarheter om vem som äger vad beträffande upphovsrättigheter till annat material, såsom undervisningsmaterial. Den fackliga organisationen SULF gjorde i december 2024 en JO-anmälan beträffande hur olika lärosäten hanterar upphovsrättigheter.⁷⁵

Slutligen kan regler om samägande av immaterialrättigheter behöva ses över. Har parterna inte träffat någon överenskommelse tillämpas samäganderättslagen analogt.⁷⁶

72 SFS 1949:345.

73 Se till exempel SOU 2005:95, Nyttiggörande av högskoleuppfinningar.

74 Detta understöds inte minst av forskning som gjorts kring effekten av avskaffandet i andra länder. Se "Innovationsutredningen missar vad forskningen säger" - Esbri och Lär av det norska undantaget! - Ekonomistas

75 <https://sulf.se/nyhet/hogskolor-bryter-mot-upphovsratten-sulf-jo-anmaler-fyra-larosaten/>

76 SFS 1904:48 s. 1.

Lagen är från 1904 och är inte särskilt väl lämpad att styra över vad som ska gälla mellan parter som har varit delaktiga i en innovationsprocess. Lagen är dispositiv, men det kräver parter som är medvetna om att de behöver träffa avtal om hur de ska hantera samägandet.

Oklarheter om vem som äger vad leder till svårigheter att attrahera kapital.⁷⁷ I praktiken leder detta till att nyttiggörande av forskningsresultaten kanske aldrig kan komma att ske.

Förstudiens rekommendation

Tydliggör och stärk innovationsstödsystemets uppdrag att ge tidigt stöd kring strategier för nyttiggörande av forskning. Detta inkluderar alla typer av kunskapsbaserade tillgångar och innovationer, det vill säga även exempelvis tjänsteinnovationer.

SOU 2020:59 gjorde en genomlysning av innovationsstödsystemet och vad som behöver förbättras på immaterialrättsområdet. Många av utredningens förslag är fortfarande relevanta och kan genomföras.

Stödsystemets kompetens behöver dock höjas exempelvis inom tjänsteinnovation. Det krävs dessutom inte bara patenträttslig kompetens utan även till exempel upphovsrättslig.

Innovationsstödet kan spela en ännu större och tydligare roll i att överbrygga gapet mellan akademi och kommersialisering. I dag upplever forskare att detta stöd varierar i hög grad mellan olika lärosäten.

För nyttiggörande av forskning krävs många aktiva val kring rättighetshantering. Vid så kallad *open innovation* kan exempelvis avtal behövas om att samtliga inblandade kliver av från rättigheter, såsom upphovsrättigheter. Andra aktiva val kan vara om och när patent ska sökas och i så fall vem som ska inneha patentet.

Det finns många exempel på att krav ställs på redovisning av hur olika immaterialrättsliga frågor ska hanteras. Det bör utredas om statliga forskningsfinansierare ska ställa sådana krav och i så fall när de ska ställas.

Förstudiens rekommendation

En nationell stödstruktur, i form av en nationell kunskapshubb för kunskapsbaserade tillgångar, bör inrättas som kan ge stöd även åt innovationsstödsystemet kring komplexa frågor. Kunskapshubben bör även bidra till det strategiska arbetet med att stärka hanteringen av kunskapsbaserade tillgångar i Sverige. Stödstrukturen ses som avgörande för att få en gemensam syn på hur regelverk, inte minst unionsrättsliga, ska tolkas och för att ta fram nationellt gällande strategier.

I flera länder har kunskapshubbar skapats för att tillhandahålla immaterialrättskompetens till exempelvis innovationsstödsystemet. Ett liknande förslag fanns också SOU 2020:59, Innovation som drivkraft – från forskning till nytta.

PRV eller någon annan myndighet kan delvis fylla en sådan funktion, men kunskapshubben behöver också vara knuten till forskningsfronten inom området. Nya områden, såsom deep tech, innebär i viss mån helt nya immaterialrättsliga frågor. För att kunna hantera dessa krävs djup insikt i immaterialrättsliga frågeställningar, vilket också kräver forskning om kunskapsbaserade tillgångar i internationell toppklass.

Kunskapshubben bör alltså ha kompetens från många håll, såsom patentmyndigheten, finansierare, innovationsstödsystemet och forskningsmiljöerna inom området. Det bör läggas särskild vikt vid att huvudmannen för kunskapshubben inte blir hos en av aktörerna.

Förstudiens rekommendation

Samverkan mellan olika aktörer, inklusive mellan akademi och näringsliv, kan skapa utmaningar i relation till de kunskapsbaserade tillgångarna. De största hindren bör identifieras och lösningar utvecklas. Arbetet som gjorts kring nyttiggörande av forskning, *knowledge valorisation*, på EU-nivå kan tjäna som förebild.

Samverkan mellan olika aktörer bör uppmuntras och underlättas. Många aktörer framhåller att det finns en stor mängd hinder kring samverkan, inte minst beroende på

⁷⁷ Immaterialrättigheternas betydelse för att attrahera finansiering beskrivs i denna rapport: <https://www.epo.org/en/news-events/news/new-study-reveals-how-ip-helps-startups-raise-finance>

hur olika regelverk tolkas. Det leder till onödigt utdragna förhandlingar. Konsekvensen kan bli att avtal inte kommer till stånd alls. Här går stora värden och möjligheter förlorade.

Det arbete som gjorts kring nyttiggörande av kunskap på EU-nivå skulle kunna utnyttjas bättre i Sverige.⁷⁸ Det bör utredas hur detta ska ske, inklusive vilka aktörer som ska ta vilket ansvar. En del av utredningen bör vara att bedöma om detta är tillräckligt för att lösa de nuvarande problemen.

Förstudiens rekommendation

Ett snabbspår för patentansökningar inom strategiskt viktiga teknikområden bör inrättas. Även särskilda finansieringslösningar för immaterialrätt inom dessa områden kan övervägas.

I vissa länder finns snabbspår till patent för särskilda teknikområden. Ett exempel är grön teknologi i Storbritannien.⁷⁹ Andra snabbspår finns i exempelvis USA, Kanada, Sydkorea och Japan.

Det bör utredas i vilken mån snabbspår kring vissa strategiskt viktiga teknikområden bör införas även i Sverige. Villkoren för användande av sådant snabbspår bör också utredas.

Förstudiens rekommendation

Forskningssäkerheten behöver stärkas. Tidigare föreslagna insatser bör genomföras med ökat fokus på kunskapsstillgångar. Dessa insatser bör även inkludera företagets perspektiv, särskilt i ljuset av forskningssamverkan.

De förslag som lämnats kring forskningssäkerhet i rapporten Nationell stödfunktion för ansvarsfull internationalisering, handlar till stora delar om att skydda kunskapsstillgångar.⁸⁰ Förslagen bör genomföras så snart som möjligt. Dock saknas ett näringslivsperspektiv.

Den stödfunktion för ansvarsfull internationalisering som föreslås bör även finnas tillgänglig vid exempelvis FoU-samverkan. Det bör även utredas om stödfunktionen kan kopplas samman med andra stödfunktioner, såsom en (eventuell) kunskapsHubb för kunskapsbaserade tillgångar.

Det har också påpekats att lärarundantaget har en forskningssäkerhetsdimension. I och med lärarundantaget kan svenska forskningsmedel användas till sådant som kommersialiseras av utländska aktörer, det vill säga att värdena som skapas inte kommer Sverige till del.⁸¹

Eftersom forskare själva äger rätten till sina forskningsresultat kan svenska forskningsmedel i praktiken bidra till kommersialisering utomlands, vilket innebär att de skapade värdena inte nödvändigtvis gynnar Sverige.

Offentlighetsprincipens inverkan på forskningssäkerhet i Sverige bör också utredas.⁸²

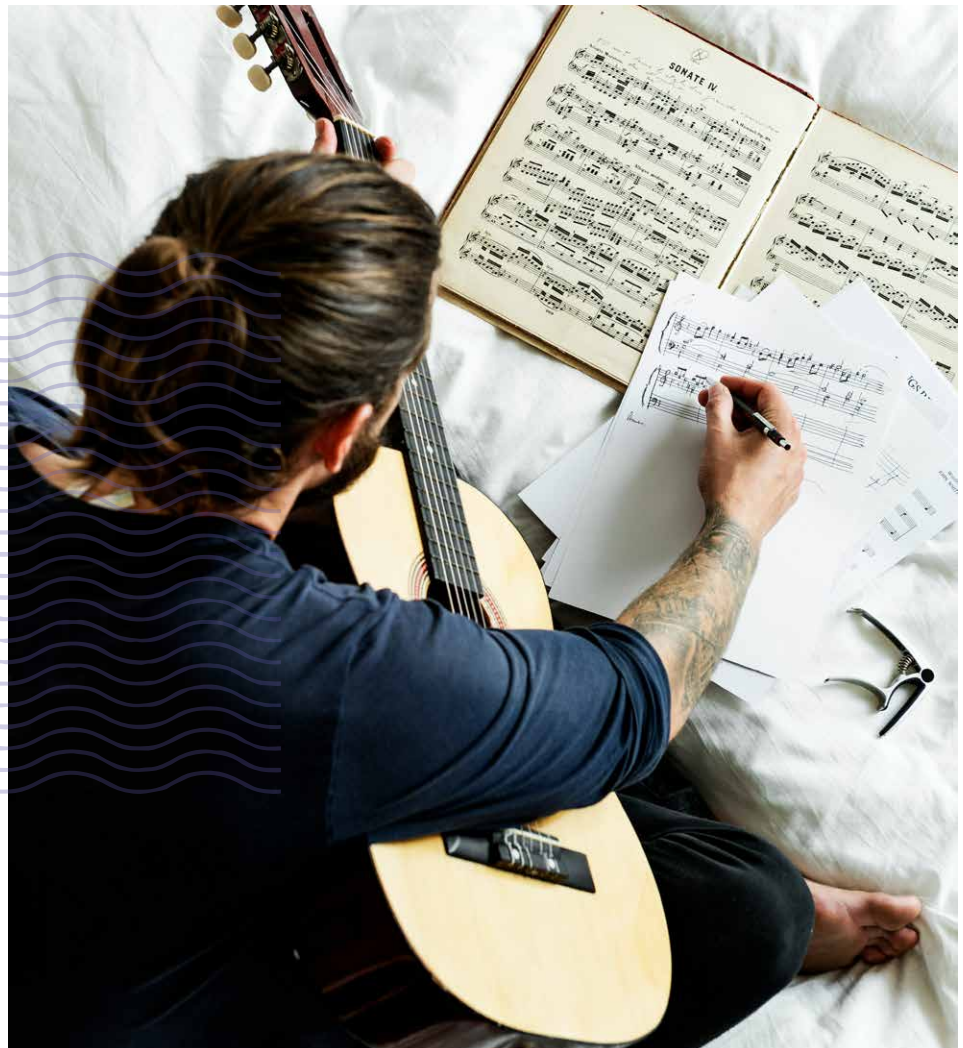
78 Se exempelvis Knowledge Valorisation Platform: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/research-area/industrial-research-and-innovation/eu-valorisation-policy/knowledge-valorisation-platform_en

79 <https://www.gov.uk/guidance/patents-accelerated-processing>

80 <https://www.regeringen.se/remisser/2025/01/remiss-av-rapporten-nationell-stodfunktion-for-ansvarsfull-internationalisering--slutrapportering-av-ett-regeringsuppdrag/>

81 Se till exempel diskussionen om patent på den så kallade gensaxen, <https://www.mynewsdesk.com/se/cascelotte-ab/pressreleases/nobelpriset-i-kemi-gensaxen-crispr-slash-cas9-visar-sveriges-foermaaga-att-kapitalisera-paa-innovation-miljoner-gaar-foerlorade-3057218>

82 Se exempelvis målet RÅ 2003:18 som ett led i flera processer om skyldighet att lämna ut visst forskningsmaterial. I målet, och andra näraliggande mål, ansågs att forskningsmaterialet skulle lämnas ut.

6. De mindre aktörerna

Förstudiens rekommendationer

Regeringen bör initiera en kartläggning av varför svenska små och medelstora företag registrerar immaterialrättigheter i lägre utsträckning än genomsnittet inom EU. Det bör också analyseras vilken påverkan detta har på den svenska ekonomin.

De stödstrukturer som finns för små och medelstora företag avseende kunskapsbaserade tillgångar bör kartläggas, inklusive hur väl de är kända och används.

Baserat på resultaten av kartläggningarna behöver konkreta åtgärder föreslås för att stärka små och medelstora företags arbete med att få utväxling på de kunskapsbaserade tillgångarna.

Mindre aktörers särskilda behov

Små och medelstora företag utgör den absoluta merparten av det svenska näringslivet. I denna grupp återfinns allt från enskilda entreprenörer till en liten orsts största privata arbetsgivare. Enskilda entreprenörer kan vara konstnärer och dramaturger, vars intäkter är beroende av upphovsrättigheter, eller uppfinnare, vars intäkter är kopplade till patent.

Dessa mindre aktörer är ofta resurssvaga vilket påverkar deras möjligheter att ta tillvara på (potentiella) kunskapsbaserade tillgångar. De har exempelvis sällan möjligheter att

ha egna jurister eller egna patentingenjörer. De kan också ha små möjligheter att anlita experter. Kunskapsbrist kan också göra att de inte heller identifierar när de borde ta stöd från någon utomstående.

Åtgärder för att säkerställa att även mindre aktörer kan ta tillvara på kunskapsbaserade tillgångar och att få utväxling på dessa bör därför vara centrala för en nationell strategi och handlingsplan för kunskapsbaserade tillgångar. Frågorna har fått stort utrymme i många andra länders strategier och lett till fler åtgärder.

Utländska exempel

Riktade informationsinsatser

De små och medelstora företagen utgör en majoritet av samhällsekonomin i de flesta länder. Rapporter visar att just dessa företag har extra stor nytta av att aktivt arbeta med de immaterialrättsliga frågorna.⁸³

En central del i många nationella immaterialrättsstrategier är stöd till små och medelstora företag, särskilt genom riktade informationsinsatser. Även internationella aktörer som WIPO arbetar aktivt med detta. WIPO sprider information bland annat genom kampanjer på sociala medier.⁸⁴ WIPO anordnar också olika former av utbildningar som riktar sig särskilt till små och medelstora företag. Kurserna är till stora delar digitala.⁸⁵

83 Se till exempel <https://link.epo.org/web/publications/studies/en-ipr-performance-study.pdf>

84 https://www.wipo.int/about-wipo/en/activities_by_unit/index.jsp?id=118

85 <https://www.wipo.int/en/web/wipo-academy/index>

Inom EU görs informationsinsatser riktade mot små och medelstora företag av EU:s immaterialrättsmyndighet (EUIPO). Dessa insatser har varit av olika karaktär, vissa har exempelvis varit inriktade direkt till influerare i sociala medier.⁸⁶ Andra har skett samband med modevisningar.⁸⁷ Insatserna har delvis fokuserat på immaterialrättsintrång, men även på att höja medvetenheten om immaterialrättsfrågor.

EU driver också tjänsten *IP Helpdesk*⁸⁸ dit olika aktörer kan vända sig med frågor om immaterialrättigheter. Syftet är att erbjuda lättfattlig information om immaterialrätt för att mindre företag ska förstå hur de kan agera för att få större utväxling på innovationer.

I USA har USPTO skapat ett särskilt material som riktar sig till innovatörer och entreprenörer.⁸⁹ Målet är att det ska finnas lättfattlig information om immaterialrätt tillgängligt på alla allmänna bibliotek i USA. Informationen ska också, enligt USPTO, finnas uppställd så att alla som går in på dessa bibliotek lätt ser den.

Stöd i frågor om kunskapsbaserade tillgångar

Små och medelstora företag har inte alltid resurser för att söka stöd i immaterialrättsliga frågor. Ett annat problem är att de inte alltid vet vilka frågor de ska ställa och till vilken typ av rådgivare. På många håll har det därför tagits fram ett särskilt immaterialrättsligt stöd för små och medelstora företag.

På EU-nivå har flera insatser av detta slag genomförts som en del av 2020 års handlingsplan för immaterialrätt.⁹⁰ Det omfattar allt från möjligheten att ställa frågor till *IP Helpdesk* till att få stöd via IP-checkar för att undersöka vilka immaterialrättigheter som skulle kunna vara till nytta för ett visst företag. I vissa medlemsstater, såsom Österrike, kompletteras detta även med nationella IP-checkar.⁹¹

I såväl Singapore som Brasilien finns möjligheter till guidning och kurser, något som riktar särskilt till små företag. Ambitionen är erbjuda mer än bara information. Små och medelstora företag ska också få stöttning i att fatta olika typer av beslut kopplade till de kunskapsbaserade tillgångarna.

USPTO har inrättat särskilda tjänster för att stödja mindre aktörer vid beslut, till exempel om de ska göra en patentansökan.⁹² Till stor del tillhandahålls dessa tjänster gratis.

Sänkta avgifter och liknande åtgärder

Riktade sänkningar av avgifter för små och medelstora företag och liknande åtgärder tas upp i en del nationella immaterialrättsstrategier. Utgångspunkten är att avgifterna kan avskräcka mindre aktörer.

Målgruppen för dessa insatser varierar globalt. Sedan 2024 har Europeiska Patentorganisationen, EPO, infört avgiftssänkningar för vissa grupper. För att kvalificera sig måste sökande tillhöra en av fem kategorier: Mikroföretag, fysiska personer, icke vinstdrivande organisationer, offentliga forskningsinstitutioner eller universitet.

Den avgiftssänkning som kan erhållas är en sänkning på 30 procent för bland annat ansökan, granskning och förnyelse.

Endast de som sökt färre än fem patent hos EPO under de senaste fem åren kan komma ifråga för de sänkta avgifterna. Mindre aktörer som redan har sökt många patent kan alltså inte få del av avgiftssänkningen.

En stor kostnad i vid patentansökningar som riktar sig mot flera länder eller språkområden är översättningskostnader. Begränsningen av antal språk som ansökningar måste översättas till som följer av systemet för patent med enhetlig verkan ses som en viktig insats för de mindre företagens möjligheter.⁹³

86 <https://www.euipo.europa.eu/en/observatory/awareness/ideas-powered/ip-for-influencers>

87 https://www.euipo.europa.eu/es/news/sofia-fashion-week-hosts-fight-fake-show-to-combat-counterfeiting_1

88 <https://www.iprhelpdesk.eu/>

89 <https://www.uspto.gov/learning-and-resources/inventors-entrepreneurs-resources>

90 https://single-market-economy.ec.europa.eu/industry/strategy/intellectual-property/intellectual-property-action-plan-implementation_en

91 Se nedan om motsvarande för svensk del.

92 <https://www.uspto.gov/learning-and-resources/access-our-free-services>

93 <https://www.epo.org/en/applying/european/unitary/unitary-patent>

Möjligheter till stöd för språkrelaterade sänkningar har funnits på plats sedan 1978. Dessa reviderades 2014. Målgruppen är densamma som för det som är riktat till systemet för enhetliga patent, det vill säga inklusive alla små och medelstora företag. Här är gränsen inte satt till ett fast belopp utan det handlar om en sänkning på 30 procent.

Sedan 2023 finns också ytterligare möjligheter för mindre aktörer att få kompensation för översättningskostnader. Stödet på max 500 euro riktar sig till ungefär samma grupper som den ovan nämnda avgiftssänkningen, med tillägget att det inte bara gäller mikroföretag.

Sedan 2016 har Kina tillämpat avgiftssänkningar för vissa mindre aktörer. Definitionen av vilka som omfattas bygger inte bara på företagets storlek utan varierar även mellan branscher. I vissa fall är möjligheten till sänkta avgifter kopplade till företagets intäkter tidigare år. Det är möjligt att ansöka om sänkt avgift för till exempel ansökan, granskning och förnyelse. För fysiska personer kan avgiften sänkas med upp till 85 procent.

Även i Sydkorea finns möjligheter till sänkta avgifter. Små och medelstora företag kan få en sänkning med 70 procent för ansökan, granskning och årsavgifter de första tre åren. Från år 4 sänks avgifterna med 50 procent.

För uppfinningar som tillkommit genom samverkan med små och medelstora företag kan en avgiftssänkning med 50 procent beviljas för ansökan, granskning och de tre första årens avgifter. För patent inom medicinteknik går det att få en 70-procentig sänkning för en så kallad accelererad granskning. Detta gäller även små och medelstora företag som startats inom de senaste tre åren.

Sammanfattningsvis tar de avgiftssänkningar som införts runt om i världen främst sikte på en enda immaterialrättighet, nämligen patent. Systemen ser olika ut, vilket kan höra samman med vilka typer av verksamhet som man särskilt vill stödja. Sydkorea fokuserar till exempel på nya företag medan Kina riktar sig mot företag med låga intäkter.

För många mindre aktörer är patentsystemet kostsamt att använda. Avgifter är en del av kostnaderna men det tillkommer även andra, till exempel för översättning och anlåtande av patentombud.

Många, särskilt mindre aktörer, behöver även stöd för att fatta rätt beslut i patenträttsliga frågor. De kan också behöva stöd för att utforma själva ansökan. Vad som är skyddat av ett patent avgörs av vad som angetts i patentansökan. En felaktigt utformad ansökan kan få allvarliga konsekvenser – patentet kanske inte täcker det som är centralt för den som ansöker eller att det i värsta fall inte beviljas alls.

Stöd vid värdering

För många nystartande företag är det viktigt att kunna visa vad som är företagets värde. Företagets tillgångar kan till exempel påverka möjligheten att få banklån. Samtidigt påpekas från många håll att immateriella tillgångar kan vara svåra att använda som säkerhet.⁹⁴

Detta har adresserats i en del länders immaterialrättsstrategier. Ett exempel kan hämtas från Sydkorea. Problemet för innovativa företag att få sina immateriella tillgångar värderade sågs som ett problem. Som ett resultat av landets immaterialrättsstrategi togs det fram en struktur för att stödja dessa företag. Det koreanska patentverket (KIPO) har ett uppdrag att säkerställa att det finns institutioner som kan bistå vid värdering av immateriella tillgångar.

Värderingarna kan användas på olika sätt. De kan användas som säkerhet för lån eller vid bedömning av skadeståndsnivåer i samband med immaterialrättstvister.

Finansiering

Immaterialrättigheter har ofta en stor betydelse vid finansiering av företag, inte minst nystartade verksamheter. Företag som inte insett detta kan gå miste om möjligheter till finansiering. På många håll görs därför insatser för att höja medvetenheten om immaterialrättens betydelse för finansiering.

WIPO har bland annat gjort en jämförelse mellan olika länders insatser när det gäller det som kallas *IP-backed finance*.⁹⁵ I diskussionerna kring detta arbete deltog personer från Jamaica, Japan, Singapore, Schweiz och Storbritannien. Det betonades bland annat att det är viktigt med

94 Se exempelvis SOU 2025:3 och rapporten Generativ AI i tjänstesektorn <https://www.almega.se/2025/01/rapport-generativ-ai-i-tjanstesektorn/>

95 [Country Perspectives on IP-backed finance](#)

ett holistiskt perspektiv på hur immaterialrättigheter kan användas som grund för finansiering av företag.

I Singapore betonas att det krävs aktiva beslut om immaterialrättigheter. För att få detta att fungera satsar landet på kravställande men också kompetenshöjning i frågorna.⁹⁶

Svenska exempel

Patent- och registreringsverket har lättfattning information om immaterialrätt på sin hemsida som främst riktar sig till mindre aktörer.⁹⁷ Via denna typ av material kan små och medelstora företag få stöd att hitta sina dolda tillgångar.

De kan också via så kallade IP-checkar få mer konkret stöd.⁹⁸ Exempelvis SISP informerar tydligt om denna möjlighet till stöd.⁹⁹

Svenska små och medelstora företag kan också använda EUs stöd. Patent- och registreringsverket informerar om dessa möjligheter på sin hemsida.¹⁰⁰ De olika riktade stöden finns dock inte hela tiden tillgängliga. EU har valt en konstruktion där man kan söka stöd ur SMF-fonden vid vissa tider under året. Missar man dessa perioder går det inte att söka.

En annan typ av riktad insats till små och medelstora företag är Verksam.se. Där kan de som söker efter olika typer av information även få del av immaterialrättsinformation, till exempel vad som skiljer ett företagsnamn och varumärke. Patent- och registreringsverket har också en överenskommelse med Bolagsverket om att information om varumärkesrätt skickas ut när företagsnamn har registrerats.

Skäl till förslagen

Förstudiens rekommendationer

Regeringen bör initiera en kartläggning av varför svenska små och medelstora företag registrerar immaterialrättigheter i lägre utsträckning än genomsnittet inom EU. Det bör också analyseras vilken påverkan detta har på den svenska ekonomin.

Merparten av svenska företag är små och medelstora.¹⁰¹ Till denna kategori hör enskilda uppfinnare, snabbväxande nystartade företag och levebrödsföretag som inte har för avsikt att växa alls. Det svenska små och medelstora företag har gemensamt är att de i lägre grad än generellt inom EU använder sig av möjligheten att registrera immaterialrättigheter.¹⁰²

I en rapport från EPO och EUIPO konstateras att små och medelstora företag som tagit steget att registrera ett patent, ett varumärke eller en design har 44 procent högre intäkter än de som inte tagit detta steg.¹⁰³

Anledningen till att svenska små och medelstora företag inte använder sig av möjligheterna som kunskapsbaserade tillgångar ger i samma utsträckning som genomsnittet inom EU varierar säkert. Det bör dock undersökas om det till exempel beror på kunskapsbrist. Det bör även undersökas hur en lägre användning av immaterialrättsliga registreringar påverkar svensk ekonomi.

Det har i arbetet med förstudien lyfts att svenska *startups* i hög utsträckning blir uppköpta av utländska aktörer, vilket gör att potentialen av svensk innovationskraft inte kommer Sverige till gagn. Till viss del hänförs detta till frågor kring värdering av kunskapsbaserade tillgångar.

96 <https://www.ipos.gov.sg/resources/publications/ip-backed-financing-singapore-s-journey>

97 <https://www.prv.se/sv/om-oss/nyheter/ny-kurs-for-foretagare/>

98 <https://www.prv.se/sv/kunskap-och-stod/aktiviteter/affarsstrategisk-hantering-av-immateriella-tillgangar/>

99 <https://www.sisp.se/innovationscheckar>

100 <https://www.prv.se/sv/foretagare/smf/>

101 2023 fanns 1 229 300 företag i Sverige. Av dessa var 99,9 % små eller medelstora. Hela 919 500 av företagen var enmansföretag, 260 000 var mikroföretag.

102 <https://www.euipo.europa.eu/en/publications/firm-level-analysis-report-january-2025>

103 <https://www.epo.org/en/news-events/news/joint-epo-euipo-study-finds-strong-link-between-growth-smes-and-their-use-ip>

Förstudiens rekommendation

De stödstrukturer som finns för små och medelstora företag avseende kunskapsbaserade tillgångar bör kartläggas, inklusive hur väl de är kända och används.

När det talas om stödstrukturer för nyttiggörande av forskning och liknande ligger fokus på akademien. Det finns dock olika former av stödstrukturer för aktörer som inte befinner sig inom akademien. I vilken utsträckning stödstrukturer kopplade till akademien har kunskap i immaterialrättsliga frågor belystes i SOU 2020:59. Hur det ser ut i stödstrukturer för små och medelstora företag är dock oklart. Det gör att det går att fråga sig hur väl stödstrukturerna riktade till små och medelstora företag klarar av att stödja i frågor om immaterialrätt.

Det är också oklart i vilken utsträckning mindre aktörer vet vart de ska vända sig om frågor som rör kunskapsbaserade tillgångar. En utmaning är att om kunskapsnivån är låg kan tröskeln bli särskilt hög för att vända sig till exempelvis patentbyråer. Andra problem är att de inte vet när de ska fråga och vilken fråga de ska ställa. Lyckas de ställa rätt fråga till rätt aktör, vid rätt tillfälle, är risken ändå stor att de inte kan utvärdera svaret.

En annan allvarlig utmaning med den strategiska rådgivning som mindre aktörer kan behöva rör tystnadsplikt. För advokater och patentombud (i patenträttsliga frågor) gäller en tystnadsplikt som också får rättslig verkan mot andra, så kallad *Client Attorney Privilege*. För rådgivning i strategiska frågor kopplade till immaterialrättigheter i ett bredare perspektiv, som ges av annan än advokat, uppstår däremot inte den typen av tystnadsplikt. Detta kan medföra en risk att rådgivaren tvingas avslöja sådan information vid en tvist.

På europeisk nivå finns flera initiativ för små och medelstora företag kopplad till de immaterialrättsliga frågorna, både för riktad information och för avgiftssänkningar. Det bör kartläggas i vilken mån svenska aktörer har information om dessa initiativ och hur de kan använda sig av dessa.

Förstudiens rekommendation

Baserat på resultaten av kartläggningarna behöver konkreta åtgärder föreslås för att stärka små och medelstora företags arbete med att få utväxling på de kunskapsbaserade tillgångarna.

Innan konkreta åtgärder kan föreslås behövs en grundlig kartläggning. Det kräver resurser, men kan på sikt stärka svenska företags konkurrenskraft och ge god avkastning.

I viss mån kanske en del av det arbete som EU-kommissionen initierat kring *startups* och *scaleups* kan komma till nytta även i det här hänseendet.¹⁰⁴

Förslagen på riktade åtgärder bör vara så konkreta att de kan genomföras snabbt. De immaterialrättsliga aspekterna på företagets villkor bör vara en central del i näringspolitiken.

¹⁰⁴ https://research-and-innovation.ec.europa.eu/strategy/strategy-research-and-innovation/jobs-and-economy/towards-eu-startup-and-scaleup-strategy_en

7. Försvar av värden

Förstudiens rekommendationer

Regeringen säkerställer att rättsvårdande myndigheter inkluderar marknadskriminalitet, såsom immaterialrättsintrång av olika slag, i arbetet mot organiserad brottslighet.

Den föreslagna strategin och handlingsplanen för kunskapsbaserade tillgångar bör inkludera en kartläggning av den immaterialrättsliga kompetensen hos de rättsvårdande myndigheterna och hur den kan stärkas. Dessa myndigheter bör också få ett tydligt uppdrag att öka samarbetet med utländska motsvarigheter vid insatser som rör till exempel piratkopiering och illegal IPTV.

För att säkerställa att åtal väcks bör effekterna av åtalsreglerna i de olika immaterialrättsliga lagarna utredas. Ett förslag är att klargöra att registrerade rättigheter ska omfattas av en giltighetspresumtion.

Mindre aktörers möjligheter till stöd för försvar av kunskapsbaserade tillgångar behöver utredas. Det kan inkludera begränsningar av rättegångskostnader, möjligheter till medling och åtgärder för att underlätta värdering av kunskapsbaserade tillgångar.

Intrång och andra problem

För att betraktas som en tillgång måste den också kunna upprätthållas och försvaras. Det innebär att frågor om hur

kunskapsbaserade rättigheter kan försvaras måste ingå i en nationell strategi och handlingsplan för kunskapsbaserade tillgångar. Rättsordningen behöver fungera i alla dess led för alla typer av aktörer.

Många aktörer, stora som små, har i arbetet med förstudien beskrivit hur svårt det kan vara att försvara sina rättigheter. Uppfinnare uppger ofta att det inte är värt att söka patent eftersom de inte kan driva en intrångsprocess mot stora bolag. Effekterna av immaterialrättsintrång kan vara omfattande. Idrottens intäkter, inte minst för fotboll och hockey, undermineras av illegal IPTV.¹⁰⁵ Illegal IPTV drabbar också filmskapare.

Utländska exempel

Insatser kring marknadskriminalitet

Immaterialrättsintrång betraktas ibland som mindre allvarlig brottslighet. Faktum är dock att det ofta är del av organiserad brottslighet, vilket gör att man i vissa sammanhang talar om immaterialrättsintrång som del av marknadskriminalitet.

För att förstå omfattningen av immaterialrättsintrång inom marknadskriminalitet har bland annat EUIPO gjort kartläggningar.¹⁰⁶ En av deras rapporter visar hur immaterialrättsbrottslighet är en del av ett större ekosystem.

Flera EU-länder, samt Serbien, gjorde också under 2023 en gemensam insats mot smuggling av piratkopierade produkter.¹⁰⁷ Syftet var inte bara att stoppa en mängd varor från att ta sig ut på marknaden i respektive länder utan också

¹⁰⁵ IPTV är en förkortning av *internet protocol television*, det vill säga tv sänd över nätet. Sådan utsändning kräver rättighetshavarens tillstånd. Saknas det är det fråga om illegal IPTV.

¹⁰⁶ [Uncovering the ecosystem of Intellectual Property crime-A focus on enablers and impact - EUIPO \(europa.eu\)](#)

¹⁰⁷ [OPERATION JAD PIRATES I Analysis Report: tackling the smuggling of counterfeit goods at the external borders of the EU - EUIPO](#)

att få underlag till analyser om omfattningen av handeln med piratkopierat gods.

En del av EU-kommissionens handlingsplan för immaterialrätt från 2020 rörde motverkandet av piratkopiering. Som ett led i detta togs en så kallad *toolbox* fram.¹⁰⁸ Detta är en verktygslåda med ett stort antal åtgärder som kan och bör vidtas för att försvåra och hindra piratkopiering. Målet är inte minst att motverka dess effekter, både för enskilda rättighetshavare och för samhällsekonomin i stort.

Utformning av ansvarsregler

En viktig förutsättning för att kunna ingripa vid immaterialrättsintrång är utformningen av ansvarsreglerna. I många länder har sådana tydliga ansvarsregler införts även för de konsumenter som köper piratkopior. På marknader i Spanien och Italien syns bland annat skyltar med information kring ansvarsreglerna.

I exempelvis Finland har även privatpersoner som för in piratkopior vid resor ett ansvar. Det gör att den finska tullen kan beslagta piratkopierade bälten, tröjor och väskor som finska turister köpt utomlands.¹⁰⁹

Medling

Mål om immaterialrättsintrång kan bli väldigt kostsamma. Det gör att många som drabbas av immaterialrättsintrång inte kan driva sitt ärende. Immaterialrättsfrågor kan också vara komplexa, vilket gör att det kan upplevas som osäkert om de som ska avgöra en tvist verkligen har rätt kompetens.

Detta är en anledning till de satsningar som görs på olika håll kring medling. Bland annat har WIPO inrättat ett center för skiljeförfarande och medling.¹¹⁰

EU:s immaterialrättsmyndighet (EUIPO) har inrättat en liknande funktion, *EUIPO Mediation Centre*.¹¹¹ Tanken är att

parterna ska få tillgång till kunniga personer som kan hjälpa till i samband med komplexa tvister. Det ska bland annat leda till snabbare avgöranden jämfört med att föra en process i domstol.

Stöd vid intrångsärenden

Aktörer som blir utsatta för intrång upplever sig ofta utlämnade. På EU-nivå har initiativ tagits till något som kallas för *IP Scan Enforcement*.¹¹² Detta innehåller olika former av stöd för de som blivit utsatta för intrång. Som komplettering finns *IP Scan Enforcement Services*.¹¹³ För den som använder sig av detta stöd finns möjlighet att få tillbaka 90 procent av kostnaderna i samband med ett immaterialrättsintrång.

Stödet gäller vid upphovsrättsintrång, varumärkesintrång, intrång i bruksmönster, mönsterintrång samt patentintrång. Det gäller dock inte vid angrepp på företagshemligheter.

Denna möjlighet är heller inte öppen för alla medlemsstater. De som har anslutit sig är: Bulgarien, Kroatien, Cypern, Tjeckien, Estland, Frankrike, Lettland, Portugal och Slovenien. I Österrike och Italien finns tillgång till något liknande via de respektive nationella patentverken. Det kan noteras att stödet inte är tillgängligt i Sverige, vare sig via EUIPO eller via PRV.

I kapitel 6, avsnitt *Sänkta avgifter och liknande åtgärder* på sid 40, beskrivs det stöd som kan fås i Sydkorea när det gäller att värdera immateriella tillgångar. Detta kan få betydelse för möjligheterna att driva processer om intrång i immaterialrättigheter, inte minst sparar det resurser i processen kring att beräkna skadeståndsnivåer.

Svenska exempel

Det har gjorts en del insatser även i Sverige kring piratkopiering. En sådan är den som gjorts av PRV under namnet

108 https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_24_1551

109 Paket med varor som köpts via exempelvis utländska hemsidor kan dock stoppas i tullen även i Sverige.

110 <https://www.wipo.int/amc/en/>

111 <https://www.euipo.europa.eu/en/mediation-centre>

112 <https://www.euipo.europa.eu/en/sme-corner/ideas-powered-for-business/ip-scan-enforcement>

113 <https://www.euipo.europa.eu/en/sme-corner/ideas-powered-for-business/ip-scan-enforcement/basics>

En dålig affär.¹¹⁴ Kampanjen bestod av kunskaphöjande och opinionsbildande material, bland annat i form av en utställning, som visats i flera sammanhang. Tanken har varit att få fler att förstå att piratkopiering inte är ett brott utan offer.

PRV var också initiativtagare till en OECD-rapport som undersökte de ekonomiska effekterna av piratkopiering för den svenska ekonomin.¹¹⁵ Rapporten har några år på nacken, men innehållet är fortfarande av intresse.

Skatteverket gjorde häromåret en analys av effekterna av illegal IPTV eftersom denna verksamhet innebär missade skatteintäkter för staten. Skatteverket konstaterade att det finns tydliga kopplingar till internationell organiserad brottslighet.¹¹⁶

Vid intrång i upphovsrätt kan drabbade vända sig till Svensk Forms opinionsnämnd för att få svar på flera olika typer av frågor.¹¹⁷ Opinionsnämnden kan till exempel fastställa om det finns förutsättningarna för att något ska omfattas av upphovsrättsligt skydd. En sådan bekräftelse kan användas för att få stopp på ett intrång. Opinionsnämnden kan också ta ställning till om det förekommer ett upphovsrättsintrång eller inte. Kostnaderna för detta är normalt lättare att överblicka än vid en rättsprocess.

Beträffande domännamn har Internetstiftelsen ett särskilt tvistlösningsförfarande.¹¹⁸ Detta gäller inte alla typer av domännamn utan bara de som hanteras av Internetstiftelsen, det vill säga toppdomänen .se och .nu.

Skäl till förslagen

Förstudiens rekommendationer

Regeringen säkerställer att rättsvårdande myndigheter inkluderar marknadskriminalitet, såsom immaterialrättsintrång av olika slag, i arbetet mot organiserad brottslighet.

Marknadskriminalitet i form av immaterialrättsintrång måste ses och bemötas som en del av den organiserade brotts-

ligheten. Det finns annars en risk att immaterialrättsintrång i form av exempelvis illegal IPTV och försäljning av piratkopierade varor förblir ett sätt att riskfritt finansiera annan brottslighet.

De som arbetar med frågor kring organiserad brottslighet bör få i uppdrag att särskilt beakta de immaterialrättsliga frågorna.

Många aktörer som blir utsatt för systematiska intrång upplever sig utlämnade av rättsordningen, något som inverkar på deras incitament till att bedriva vissa typer av verksamhet.

Förstudiens rekommendation

Den föreslagna strategin och handlingsplanen för kunskapsbaserade tillgångar bör inkludera en kartläggning av den immaterialrättsliga kompetensen hos de rättsvårdande myndigheterna och hur den kan stärkas. Dessa myndigheter bör också få ett tydligt uppdrag att öka samarbetet med utländska motsvarigheter vid insatser som rör till exempel piratkopiering och illegal IPTV.

En kedja är inte starkare än dess svagaste länk. För att det immaterialrättsliga skyddet ska fungera väl måste de olika rättigheterna kunna försvaras, även av mindre aktörer.

Inom det svenska polisväsendet, tullväsendet och hos Åklagarmyndigheten finns viss kompetens kring immaterialrättsliga brott. Kompetens som byggs upp över tid tenderar dock att utarmas, inte minst eftersom den är mycket beroende på vilka individer som besitter kompetensen. Hur de rättsvårdande myndigheterna ska bygga upp och behålla tillräcklig kompetens är därför en viktig fråga.

Som ett led i arbetet mot immaterialrättsintrång bör Sverige aktivt delta i de olika insatser som görs på EU-nivå och internationellt. Det är viktigt att dra nytta av andra länders erfarenheter istället för att stå utanför det pågående arbetet.

Frågor kopplade till kunskapsbaserade tillgångar hanteras på olika ställen i rättsordningen. Exempelvis hanteras

114 <https://www.prv.se/sv/kunskap-och-stod/piratkopiering---konsument/en-dalig-affar/>

115 [Counterfeiting and Piracy and the Swedish Economy | OECD](#)

116 [Världsomspännande kriminella nätverk bakom illegal försäljning av tv-kanaler | Skatteverket](#)

117 <https://svenskform.se/opinionsnamnd/>

118 <https://internetstiftelsen.se/domaner/tvistlosning/>

tvister om immaterialrättigheter normalt inom specialdomstol: Patent- och marknadsdomstolen samt Patent- och marknadsöverdomstolen. Frågor om företagshemligheter hanteras dock antingen i allmän domstol eller i arbetsdomstolen, vid sidan av ovan nämnda specialdomstolar. Detta bör ses över.

Förstudiens rekommendationer

För att säkerställa att åtal väcks bör effekterna av åtalsreglerna i de olika immaterialrättsliga lagarna utredas. Ett förslag är att klargöra att registrerade rättigheter ska omfattas av en giltighetspresumtion.

De straffrättsliga ansvarsreglerna för immaterialrättsbrott sågs över för några år sedan.¹¹⁹ Detta innebar bland annat införande av ett grovt brott, med upp till 6 års fängelse i straffskalan. Straffskärpningen gjordes i syfte att komma åt organiserad brottslighet.

För att åtal ska väckas krävs dock att det är "motiverat från allmän synpunkt", se till exempel 15 kap. 3 § patentlagen.¹²⁰ I förarbetena anges att om det till exempel finns några civilrättsliga aspekter, såsom att patentets giltighet kan ifrågasättas, ska det inte betraktas som att åtal är motiverat från allmän synpunkt. Parterna ska därmed hantera tvisten på civilrättslig väg.

Denna formulering har funnits, och finns, även i annan immaterialrättslig lagstiftning. Effekten har blivit att åtal inte väcks, särskilt när det gäller patentintrång. När den gamla patentlagen från 1967 upphörde att gälla vid årsskiftet 2024-2025 hade inte ett enda åtal om patentintrång väckts.

Normalt innebär existensen av registrerade rättigheter att det finns en giltighetspresumtion, det vill säga att utgångspunkten är att den registrerade rättigheten ska anses gälla. Utformningen av de svenska åtalsreglerna vid immaterialrättsintrång gör dock att detta inte fullt ut gäller. Effekten är att den som blir anklagad för patentintrång kan hävda att det finns frågetecken kring patentets giltighet. Åklagaren inte bara får, utan ska, låta bli att väcka åtal i denna situation. Detta tycks som en bakvänd ordning som främst missgynnar mindre aktörer.

Förstudiens rekommendation

Mindre aktörers möjligheter till stöd för försvar av kunskapsbaserade tillgångar behöver utredas. Det kan inkludera begränsningar av rättegångskostnader, möjligheter till medling och åtgärder för att underlätta värdering av kunskapsbaserade tillgångar.

På många håll i världen har mindre aktörers möjligheter att försvara sina immateriella rättigheter setts som en viktig del i en nationell immaterialrättsstrategi. Det gör att det finns många exempel på åtgärder som kan vidtas till stöd för mindre aktörer som behöver försvara sina tillgångar.

Sverige bör genomföra en samlad utredning om hur mindre aktörers möjligheter att försvara sina immateriella rättigheter kan stärkas. SOU 2022:23, En oavvislig ersättningsrätt, utredde frågan utifrån rättegångskostnader vid upphovsrättsintrång. Det bör tas ett bredare grepp, inte minst i ljuset av insatser som gjorts i andra länder. Hit hör exempelvis stärkta möjligheter till medling och underlättande av värdering.

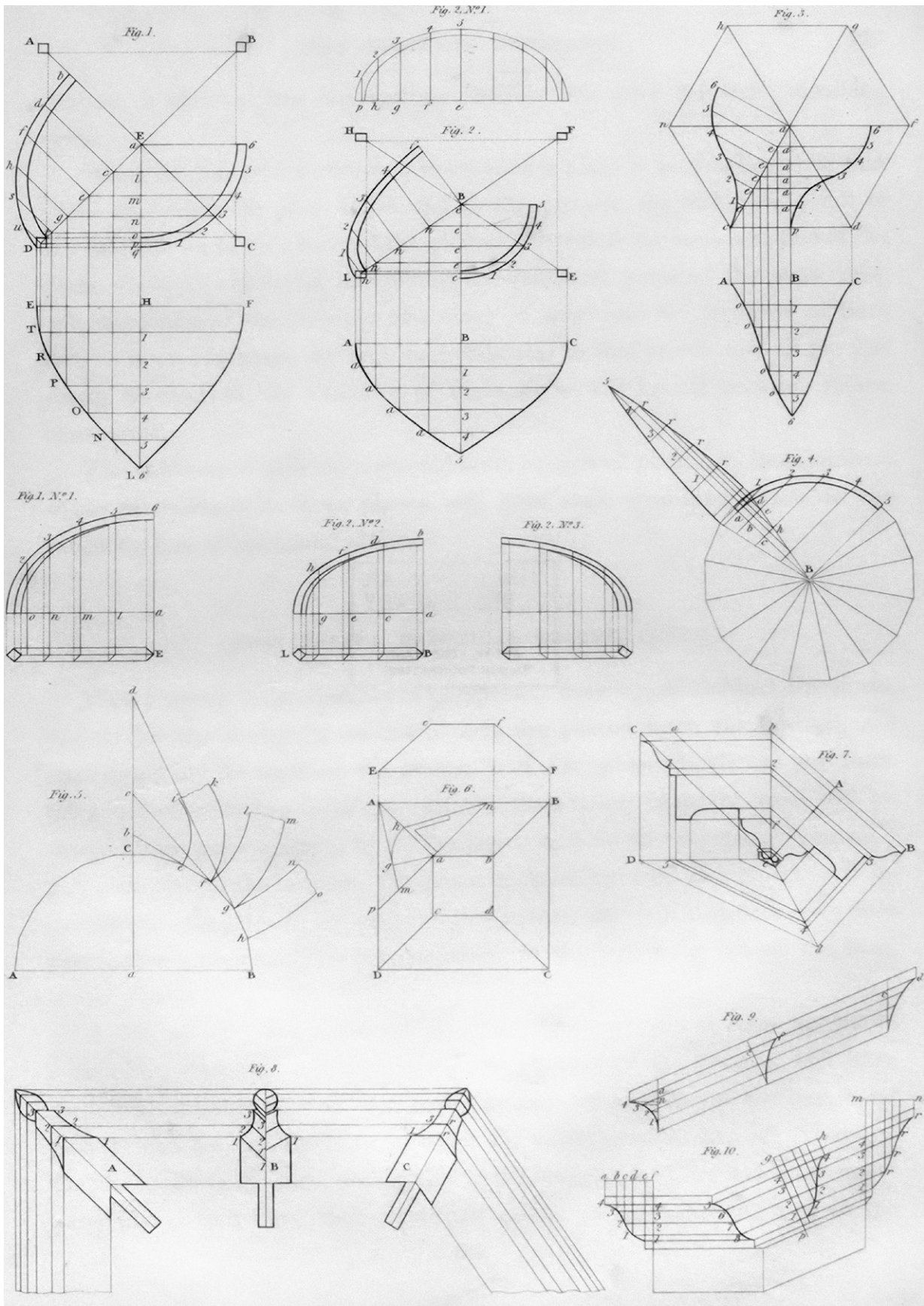
Ett första steg bör vara att ansluta Sverige till EU-initiativet *IP Scan Enforcement*.¹²¹ Om detta instrument fungerar i andra medlemsstater bör det kunna fungera även i Sverige.

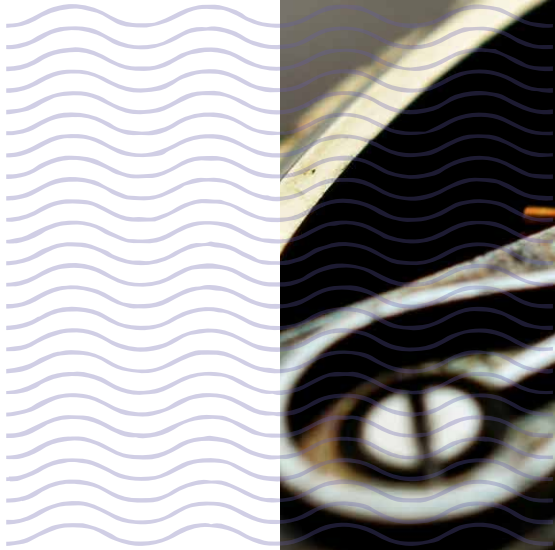
Det är också viktigt att regelbundet följa upp hur immaterialrättsintrång påverkar olika områden. Exempelvis bör det analyseras hur illegal IPTV påverkar idrottens intäkter, hur intrång drabbar svensk mode- och möbelindustri samt vilken effekt illegala ageranden har på dataspelsbranschen.

119 Se prop. 2019/20:146. <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/proposition/2020/04/prop.-201920149>

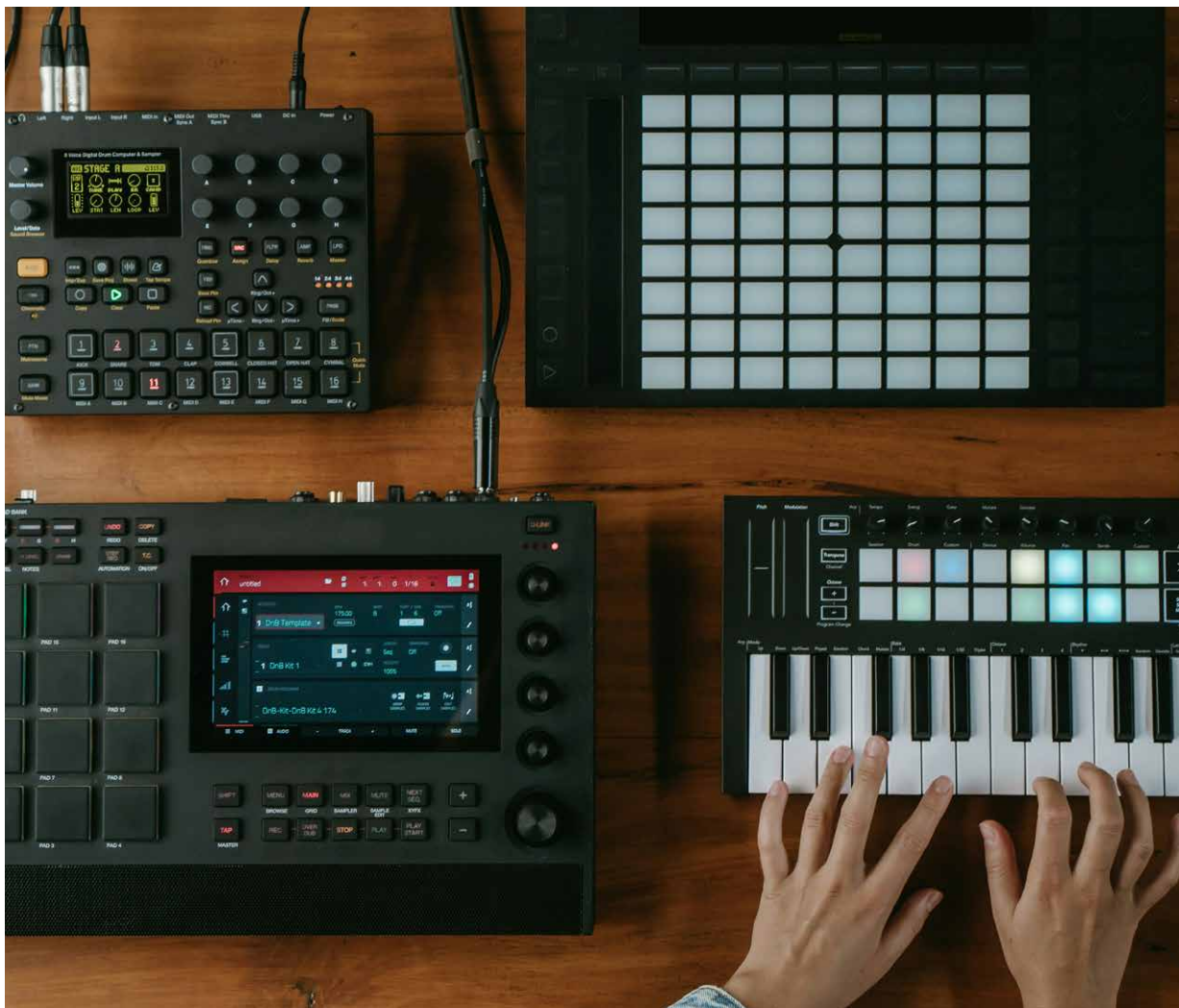
120 SFS 2024:945.

121 <https://www.euipo.europa.eu/en/sme-corner/ideas-powered-for-business/ip-scan-enforcement/basics>

8. Avslutande medskick

Denna förstudie har genomförts under hösten 2024 och början av 2025. Mot slutet av arbetet kom det mycket välkomna beskedet att regeringen tillsätter en arbetsgrupp för att ta ett samlat grepp om immaterialrättsfrågorna. Förstudien kan därmed ses som ett inspel till denna arbetsgrupp.

Arbetet med förstudien har varit mycket intensivt och hade knappats kunnat genomföras utan ett stort engagemang från referensgruppen och intervjuade. Intresset för att delta i förstudien har varit mycket stort vilket speglar ämnets relevans och aktualitet. Vilka personer som bidragit framgår av bilaga 2. Intresset för att delta i förstudien har varit mycket stort. Detta i sig visar på frågornas betydelse.

Frågornas betydelse är också det allra viktigaste medskicket. Kunskapsbaserade tillgångar är avgörande för Sveriges

konkurrenskraft. Det behövs därför en sammanhållen strategi och handlingsplan för kunskapsbaserade tillgångar.

Den breda ansats som förstudien kom att resultera i ter sig nödvändig. Förstudiens struktur ska inte ses som den enda rätta vägen, men om något bör göras är det snarare att ta ett ännu bredare grepp än att snäva in det.

För det fortsatta arbetet finns det i Sverige många kunniga personer som är beredda att bidra, vilket engagemanget i förstudien tydligt visat. Detta är något att ta fasta på.

Appendix

Bilaga 1: Definitioner och avgränsningar

Denna förstudie har haft som uppdrag att undersöka behovet av en nationell immaterialrättsstrategi för Sverige. Uppdraget har dock tolkats som att det inte bara är de immaterialrättsliga ensamrätterna som står i fokus utan även andra kunskapsbaserade tillgångar, såsom data och företagshemligheter. Utanför uppdraget faller dock exempelvis sådant som faller in under marknadsrättsliga regler i exempelvis marknadsföringslagstiftningen.

För läsaren ges här några definitioner

DATA

Data är en samling av fakta och statistik som används för analys eller referens. Det kan finnas i många former, inklusive text, siffror, bilder, ljud och video. Data är grunden för information som kan omvandlas till kunskap genom bearbetning och analys. Data i sig är sällan skyddad immaterialrättsligt, men kan till exempel omfattas av databasskyddet i upphovsrätten.

DOMÄNNAMN

Domännamn kan betinga ett stort värde för många verksamheter. I sin egenskap av adress som kunder kan hitta till har de egenskapen av tillgång.

FORSKNINGSRESULTAT

Resultat från vetenskapliga studier och undersökningar. Kan komma att omfattas av flera olika immaterialrättsliga skydd.

Artiklar och annat material är skyddat av upphovsrätten. Tekniska lösningar kan komma att patenteras.

FÖRETAGSHEMLIGHETER

Konfidentiell information som ger företaget en konkurrensfördel. För att omfattas av det rättsliga skyddet ska informationen hemlighållas av affärsmässiga skäl. Skyddas via särskild lagstiftning. Den svenska lagen bygger på ett EU-direktiv.

GOODWILL

Vid företagsöverlåtelser synliggörs ofta goodwill, men den finns som en tillgång även utan att en företagsöverlåtelse görs. Goodwill är ofta kopplad till verksamhetens kännetecken, såsom varumärken.

IMMATERIELLA TILLGÅNGAR

Sådant som utgör tillgångar, inte minst för företag, utan att bestå av fysiska föremål. Centralt är de immaterialrättsliga ensamrätterna, som patent och upphovsrättigheter. Det som omfattas är dock bredare, såsom exempelvis know-how och goodwill.

IMMATERIALRÄTTIGHETER

De immaterialrättsliga ensamrätterna. Hit hör de industriella rättsskydden (patent, varumärken, design, växtförädlarrätt). Hit hör också upphovsrätten (både den egentliga upphovsrätten och de närstående rättigheterna).

INFORMATION

Sådant som har ett informationsinnehåll. Kan dokumenteras och kommuniceras.

INNOVATION

Nya idéer, metoder eller produkter. För att man ska kunna tala om innovation krävs också att det finns en marknad. Definitioner finns i bland annat Oslomanualen och i ISO 56 000-serien (om innovation management).

KNOW-HOW

Olika former av kunnande som inte tar sig uttryck i form av immaterialrättsliga ensamrätter. Know-how kan omfatta allt från tekniskt kunnande till kunnande om hur olika kundgrupper agerar. Know-how kan vara föremål för licenser, ibland tillsammans med patentlicenser.

KUNSKAPSBASERADE TILLGÅNGAR

Tillgångar som tar sitt avstamp i individers kunskap. Dessa tillgångar kan utgöras av sådant som är skyddat som immaterialrättsliga ensamrätter, såsom patent. Hit hör dock även know-how, företagshemligheter, goodwill, domännamn, data med mera.

PATENT

Skydd för uppfinningar, det vill säga tekniska lösningar. För skydd krävs registrering i ett visst geografiskt område.

UPPFINNING

En teknisk lösning, det vill säga en lösning på ett tekniskt problem. För att en uppfinning ska kunna patenteras krävs att den är ny och når uppfinningshöjd.

UPPHOVSRÄTT

Skydd för verk som texter, musik, datorprogram och konst. Skyddet uppkommer formlöst, det vill säga utan ansökan eller registrering.

VARUMÄRKE

Kännetecken som identifierar varor och tjänster. Skyddet uppkommer antingen genom registrering för ett visst geografiskt område eller genom inarbetning.

Ellen Setréus, global patentchef, Alleima-gruppen

Erik Wetter, docent vid House of Innovation, Handelshögskolan i Stockholm

Eva Schelin, vd, KK-Stiftelsen

Helena Malmqvist, forskningschef, Jernkontoret

Helene Robson, chefsjurist, Sveriges Ingenjörer

Henrik Leffler, jurist med expertis inom avtal för

FoU-samverkan, Sveriges Lantbruksuniversitet

Jonas Jonsson, chef patentavdelningen, ABB

Peter Ekstedt, advokat och partner,

Advokatbyrån Gulliksson AB

Peter Martinsson, authorized Patent Attorney, Ericsson

Peter Strömbäck, tidigare gd PRV. Regeringsutredare SOU 2015:16 *Ökat värdeskapande ur immateriella tillgångar*.

Teresa Jonek, näringspolitisk expert inom forskning och innovation, Teknikföretagen

Bilaga 2: Arbetsprocessen med förstudien

Projektgrupp

Från IVA har följande personer ingått:

Christina Wainikka, policyexpert för immaterialrätt och docent i civilrätt har projektlett arbetet

Malin Mohr, har processlett arbetet

Joakim Appelquist, vice vd

Caroline Martnell, koordinator

Nathalie Modig, koordinator

Referensgrupp

Bengt Domeij, professor i immaterialrätt, Uppsala universitet, IVA-ledamot avd. VI

Ida-Maria Sintorn, professor och samverkansprefekt vid Inst. för informationsteknologi, Uppsala universitet, IVA-ledamot avd. VII

Magnus Frodigh, VP Head of Ericsson Research, Ericsson, IVA-ledamot avd. XII

Charlott Galant, strategisk samordnare myndighetssamverkan, PRV

Charlotta Nordenberg, chef innovationskontor, Malmö universitet

Christin Wendel, innovations- och affärsrådgivning med expertis inom immaterialrätt, Uppsala universitet

Dag Måhlstrand, CINO, Head of NEXT (Head of Innovation & Research), Tyréns

Danielle Lewensohn, IP-chef, RaySearch Labs

Intervjuer

Genomförda djupintervjuer:

- **Håkan Lans**, Tekn. Dr.
- **Susanne Ås Sivborg**, generaldirektör
- **Per Eriksson**, professor och rektor emeritus, LTH
- **Susanne Norgren**, Sandvik, ledamot IVA
- **Fredrik Gustafsson**, professor i sensorinformatik, LIU
- **Anders Flodström**, KTH
- **Ove Granstrand**, professor emeritus i Industriell Organisation och Ekonomi, Chalmers
- **Upphovsrättsgrupp**
 - **Eric Luth**, Projektledare engagemang och påverkan, Wikimedia
 - **Jan Fager**, Tidningsutgivarna
 - **Lotta Wattrang**, senior jurist, specialist upphovsrätt, TV4
 - **Caroline Ekström**, Epidemic Sound
 - **Sara Lindbäck**, jurist, Rättighetsalliansen
 - **Alma Shawwaf**, jurist, Rättighetsalliansen
- **Anna Jardfelt**, generaldirektör, PRV
- **STIM**
 - **Lina Heyman**, Chefsjurist
 - **Niklas Briselius**, Public Affairs Manager
- **Karl Hallding**, Chefsanalytiker, Strategisk omvärldsanalys, Vinnova
- **Rättighetsalliansen**
 - **Alice Rosenfeldt**, Läromedelsförfattarna
 - **Niklas Briselius**, STIM
 - **Susanne Åkerberg**, Filmägarnas kontrollbyrå
 - **Peter Allvin**, kommersiell chef, SHL
 - **Johan Holmer**, Film och TVProducenterna
 - **Eric Broberg**, Filmägarnas kontrollbyrå

- **Sara Lindbäck**, jurist, Rättighetsalliansen
- **Alma Shawwaf**, jurist, Rättighetsalliansen
- **KLYS**
 - **Ulrica Källén**, verksamhetschef KLYS
 - **Åsa Anesäter**, förbundsjurist på Sveriges Författarförbund
 - **Susin Lindblom**, förbundsdirektör Dramatikerförbundet
 - **Victor Hedvall**, jurist Dramatikerförbundet
 - **Lise Guterstam**, jurist Sami,
 - **Jenny Rudvall**, jurist Bildupphovsrätt
 - **Katarina Renman Claesson**, jurist, Konstnärernas Riksorganisation
 - **My Berggren**, jurist, Svenska Tecknare
- **Kjell Håkan Närfelt**, Chief Strategy Advisor, Vinnova
- **Darja Isaksson**, generaldirektör, Vinnova
- **Dag Sigurd**, docent

Teman för möten och intervjuer

I samband med uppstarten av arbetet med förstudien valdes fyra teman ut som särskilt viktiga att belysa vid möten med referensgruppen och i intervjuer. Dessa teman var:

- Utgångsläget
- Styrning
- Utbildning – kunskap
- Forskning

UTGÅNGSLÄGET

I denna del låg fokus på vad som är Sveriges styrkor och utmaningar, samt vad som görs i andra länder.

STYRNING

Temat rörde såväl politisk styrning som annan form av styrning. Hit hörde exempelvis samverkan mellan departement och mellan myndigheter. Det handlar också om hur resultat mäts, vilket blir en form av styrningsmekanism. I grunden handlar temat om institutionella frågor.

UTBILDNING – KUNSKAP

Frågorna kopplade till detta tema handlade både om uppskattningar av kunskapsnivå, på olika håll i samhället, och om konkreta utbildningsinsatser. Goda exempel har också lyfts.

FORSKNING

Frågor som diskuterats under detta tema har varit breda. De har rört allt från användande av patentinformation till

forskningssäkerhetsfrågor. Två nyckelfrågor har varit nyttiggörande av forskning samt samverkan akademi-näringsliv.

Struktur för möten och uppföljningar

Referensgruppen har haft fyra möten för att diskutera olika teman. Till detta kommer ett möte för att diskutera rapportutkast.

I tid har det sett ut så här:

- **Utgångsläget**
28 november 2024
- **Styrning**
19 december 2024
- **Utbildning – kunskap**
13 januari 2025
- **Forskning**
21 januari 2025
- **Textdiskussion**
17 februari 2025

Det har hållits regelbundna möten med Vinnova, i egenkap av finansier, under projektets gång.

Dialog med Regeringskansliet har också förekommit.

Bilaga 3: Källmaterial

Innovationsrankingar

European Innovation Scoreboard

https://research-and-innovation.ec.europa.eu/statistics/performance-indicators/european-innovation-scoreboard_en

Global Innovation Index

<https://www.wipo.int/web-publications/global-innovation-index-2024/en/>

Science and Technology Cluster Ranking

<https://www.wipo.int/web/global-innovation-index/2024/science-technology-clusters>

Immaterialrättsjämförelser – EU

<https://app.powerbi.com/view?r=eyJrIjoiNDZkODM3ZmEtZGYzOS00N2UxLThiMDktODVhZmYyYmQzZWVmliwidCI6IjIwMjYyYzY1LTA0YmItNDRIOS04YmQwLWNjZGFhNWlxYWJjYiYiLmMiOjI9&embedImagePlaceholder=true>

Utredningar med mera i Sverige

SOU 2005:95, Nyttiggörande av högskoleuppfindingar
<https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-of-fentliga-utredningar/2005/11/sou-200595/>

SOU 2006:80, Patent och innovationer för tillväxt och välfärd
<https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-of-fentliga-utredningar/2006/12/sou-200680/>

SOU 2008:5, Grovt upphovsrättsbrott och grovt varumärkesbrott
<https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-of-fentliga-utredningar/2018/02/sou-20186/>

Nationell innovationsstrategi, presenterad 2012.

SOU 2015:16, Ökat värdeskapande ur immateriella tillgångar
<https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-of-fentliga-utredningar/2015/03/sou-201516/>

Skolverkets läroplaner för ämnena bild och musik, lgr22
https://www.skolverket.se/undervisning/grundskolan/laroplan-och-kursplaner-for-grundskolan/laroplan-lgr22-for-grundskolan-samt-for-forskoleklassen-och-fritidshemmet?url=907561864%2Fcompulsorycw%2Fjsp%2Fcurriculum.htm%3Ftos%3Dgr%26cur%3DLGR22&sv.url=12,5dfee44715d35a5cdfa219f#anchor_5

SOU 2020:59, Innovation som drivkraft – från forskning till nytta
<https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-of-fentliga-utredningar/2020/10/sou-202059/>

Life Science strategin
<https://www.regeringen.se/regeringens-politik/nationell-strategi-for-life-science/Life-science-strategin-omrade-ett/>

Industristrategin 2022, länk saknas till själva industristrategin men här finns Teknikföretagens kommentar
<https://www.teknikforetagen.se/nyhetscenter/nyheter/2022/teknikforetagen-valkomnar-regeringens-industristrategi--men-saknar-handlingsplan/>

SOU 2022:23, En oavvislig ersättningsrätt?
<https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-of-fentliga-utredningar/2022/05/sou-202223/>

Produktivitetskommissionen
<https://www.sou.gov.se/pagaende-utredningar/finansdepartementet/2023/04/fi-202303-produktivitetskommissionen/>

Delbetänkande

<https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-of-fentliga-utredningar/2024/04/sou-202429/>

AI kommissionens Färdplan för Sverige
<https://regeringen.se/rapporter/2024/11/ai-kommissionens-fardplan-for-sverige/>

Strategi för kulturella och kreativa näringar
<https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2024/04/ny-strategi-for-foretag-i-kulturella-och-kreativa-branscher/>

Forsknings- och innovationspropositionen 2024; Proposition 2024/25:60 Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta
<https://www.regeringen.se/regeringens-politik/forsknings-och-innovationspropositionen-2024/>

Försvarsinnovationsrådet
[Försvarsinnovationsrådet inleder sin verksamhet - Regeringen.se](https://www.forsvarsinnovationsradet.se/inleder-sin-verksamhet)

DIGG: Sveriges digitala infrastruktur – strategisk färdplan 2030
<https://www.digg.se/styrning-och-samordning/ena---sveriges-digitala-infrastruktur/strategisk-fardplan-ena-2030>

Startup Nation
[Sweden Startup Nation - SISP](https://www.startupnation.se/)

Immaterialrättsstrategier

EU
 “Making the most of the EU’s innovative potential – An intellectual property action plan to support the EU’s recovery and resilience”
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0760>

FINLAND
Government resolution on the national intellectual property rights strategy
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164520/VN_2023_79.pdf?isAllowed=y&sequence=1

DANMARK
Intellectual Property Rights - Action plan for an innovative Denmark
https://www.dkpto.dk/Media/637714750846132139/IPH_uk_single.pdf

Effekt för företag

<https://www.epo.org/en/news-events/news/joint-epo-eu-ipo-study-finds-strong-link-between-growth-smes-and-their-use-ip>

Letta-rapporten

https://single-market-economy.ec.europa.eu/news/enrico-lettas-report-future-single-market-2024-04-10_en

Draghi-rapporten

https://commission.europa.eu/topics/eu-competitiveness/draghi-report_en

Ansvarsfull internationalisering

<https://www.uhr.se/om-uhr/detta-gor-uhr/projekt-och-uppdrag/framja-ansvarsfull-internationalisering-vid-utbildnings-forsknings-och-innovationssamarbeten/>

European Research Council om patent från projekt de har finansierat

[New report reveals how ERC grantees commercialise their patented inventions | ERC](#)

Analys av patentinformation – onkologi

<https://www.epo.org/en/news-events/press-centre/press-release/2025/1320206>

En jämförelse av nationella immaterialrättsstrategier

[Nationella immaterialrättsstrategier - en jämförelse av strategiska satsningar runt om i världen](#)

Artiklar**Om Swedish Paradox**

<https://www.urbantrends.tyrens.com/results/success-factors/roll-out-plan-conquering-the-innovation-paradox/>

Om att använda patentinformation

[Beyond Bean Counting : Using Patent Information to Investigate Inventive Productivity in Academia - ProQuest](#)

Effekter av avskaffandet av lärarundantaget

["Innovationsutredningen missar vad forskningen säger" - Esbri](#)

Effekter av avskaffandet av lärarundantaget

[Lär av det norska undantaget! - Ekonomistas](#)

KLYS om strategin för kulturella och kreativa näringar

[KLYS om regeringens strategi för företag i kulturella och kreativa branscher - KLYS](#)

Exempel på skolmaterial**Den finska upphovsrättsskolan**

<https://kopiraittila.fi/sv/>

Lgr22 för grundskolan

https://www.skolverket.se/undervisning/grundskolan/laroplan-och-kursplaner-for-grundskolan/laroplan-lgr22-for-grundskolan-samt-for-forskoleklassen-och-fritidshemmet?url=907561864%2Fcompulsorycw%2Fjsp%2Fcurriculum.htm%3Ftos%3Dgr%26cur%3DLGR22&sv.url=12.5dfee44715d35a5cdfa219f#anchor_5

Läroplan för affärsjuridik – gymnasienivå

https://www.skolverket.se/undervisning/gymnasieskolan/laroplan-program-och-amnen-i-gymnasieskolan/gymnasieprogrammen/amne?url=907561864%2Fsyllabuscw%2Fjsp%2Fsubject.htm%3FsubjectCode%3DJUR%26courseCode%3DJURAFFO%26version%3D2%26tos%3Dgy&sv.url=12.5dfee44715d35a5cdfa92a3#anchor_JURAFFO

Skolmaterial i immaterialrätt från Eduna (Svenskt Näringsliv)

<https://eduna.se/immaterialratt-att-ta-hand-om-innovationer.html>

Krav för att bli revisor som ställs av Revisorsinspektionen

<https://www.revisorsinspektionen.se/bli-revisor/utbildning/2.-obligatoriska-amnesomraden/>

Doktorandkurs i nyttiggörande - Fyrklövern

<https://www.kau.se/forskning/forskningsstod/kompetensutveckling/att-nyttiggora-forskning-och-vetenskap-doktorandkurs>

Seminarier i Uppsala

<https://www.uu.se/medarbetare/anstallning/kompetensutveckling/kurser-for-medarbetare/strategisk-hantering-av-forskningsresultat>

Kurs vid Handelshögskolan i Stockholm

[An Introduction to Intellectual Property Rights in an Academic Context - SSES](#)

Kurs på Chalmers

[Entrepreneurship and business design, MSc](#)

Exempel på kunskapshöjande material med mera

Patent- och registreringsverket bidrar med information till Verksamt. Ett exempel:

<https://verksamt.se/immateriella-tillgangar/varumärke>

Möjligheter finns till utbildning för de som arbetar med Vinnovas IP-checkar med mera

<https://www.prv.se/sv/kunskap-och-stod/aktiviteter/affars-strategisk-hantering-av-immateriella-tillgangar/>

Möjligheter finns i perioder till stöd från EUIPOs SMF fond

<https://www.prv.se/sv/foretagare/smf/>

ICC Roadmap IP

[ICC Intellectual Property Roadmap 2020 - ICC - International Chamber of Commerce](https://www.icc-wco.org/en/roadmap)

Knowledge Valorisation Platform

https://research-and-innovation.ec.europa.eu/research-area/industrial-research-and-innovation/eu-valorisation-policy/knowledge-valorisation-platform_en

EU IP Helpdesk

<https://www.iprhelpdesk.eu/>

USPTOs material till innovatörer och entreprenörer

<https://www.uspto.gov/learning-and-resources/inventors-entrepreneurs-resources>

Patent- och registreringsverkets material riktat till små och medelstora företag

<https://www.prv.se/sv/om-oss/nyheter/ny-kurs-for-foretagare/>

Kanadas insatser om forskningssäkerhet

<https://www.canada.ca/en/services/defence/research-security.html>

EPO utbildningar om hur företag kan använda patentinformation

[Business use of patent information | epo.org](https://www.epo.org/en/learning/learning-resources-profile/universities-research-centres-and-technology-transfer-centres/modular-ip-education-framework)

MIPEF Modular IP Education Framework

<https://www.epo.org/en/learning/learning-resources-profile/universities-research-centres-and-technology-transfer-centres/modular-ip-education-framework>

Om finansiering

Vinnova har samlat sina allmänna villkor här, där en del handlar om nyttiggörande/IP:

[Vinnovas allmänna villkor för finansiering | Vinnova](#)

Där finns en särskild guide om nyttiggörande/IP:

[guide-till-vinnovas-villkor-om-nyttjanderatt2.pdf](#)

Internationell jämförelse -- WIPO-rapport

[Country Perspectives on IP-backed finance](#)

Singapore

<https://www.ipos.gov.sg/resources/publications/ip-backed-financing-singapore-s-journey>

Användande av patentinformation

WIPO om patent analytics

[Patent Analytics](#)

OECD IP analytics

[Intellectual property statistics | OECD](#)

Svensk rapport om antibiotikaresistens utifrån användande av patentinformation

https://www.prv.se/globalassets/in-swedish/om-oss/im-materialrattsdagen/prv_antibioticresistance_their-view-point_final_print.pdf

Rapport om mRNA utifrån användande av patentinformation

<https://www.epo.org/en/searching-for-patents/helpful-resources/patent-knowledge-news/new-patent-insight-report-mrna>

Exempel från Norge

[Grønn teknologi – globale trender og muligheter for norsk næringsliv - Patentstyret](#)

[Havbruksanalyse: Nasjonale konkurransefortrinn og globale muligheter - Patentstyret](#)

Om Knowledge Valorisation

Plattform

[Knowledge Valorisation Platform - European Commission](#)

Det finns en särskild policy som handlar om nyttiggörande.

[EU valorisation policy - European Commission](#)

Vid samverkan akademi-näringsliv

[Code of practice on industry-academia co-creation for knowledge valorisation - European Commission](#)

Om forskningssäkerhet

EU rekommendation om forskningssäkerhet i maj 2024:

https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=OJ:C_202403510&qid=1719666509444

Rapporter med förslag om ansvarsfull internationalisering

<https://www.uhr.se/om-uhr/detta-gor-uhr/projekt-och-uppdrag/framja-ansvarsfull-internationalisering-vid-utbildnings-forsknings-och-innovationssamarbeten/>

Litteratur med mera

OM IMMATERIALRÄTT – ALLMÄNT

Bernitz, m fl, Immaterialrätt och otillbörlig konkurrens, Jure Förlag, Stockholm 2023.

Levin. Hellstadius, Lärobok i immaterialrätt, Norstedts Juridik, Stockholm 2011.

Wainikka, Att skydda innovationer – affärer, risker och möjligheter, Norstedts juridik, Stockholm 2020.

Wessman, Kraus, Lukins, Immaterialrättens struktur, Norstedts Juridik, Stockholm 2019.

OM PATENTRÄTT

Domeij, Patenträtt och företagshemligheter, Iustus Förlag, Uppsala 2023.

OM FÖRETAGSHEMLIGHETER

Domeij, Från anställd till konkurrent: Lojalitetsplikt, företagshemligheter och konkurrensklausuler, Wolters Kluwer, Stockholm 2016.

Fahlbeck, Lagen om företagshemligheter: en kommentar och rättsöversikter, Norstedts juridik, Stockholm 2019.

Wainikka, Företagshemligheter – en introduktion, Studentlitteratur, Lund 2010.

Wainikka, Lagen om företagshemligheter – en kommentar, JP Infonet, Stockholm 2022.

OM DESIGNRÄTT

Levin, Formskydd, LiberFörlag, Stockholm 1984.

Wainikka, Designrätt – De överlappande skydden, Wolters Kluwer, Stockholm 2016.

OM UPPHOVSRÄTTEN

Olsson, Copyright – Svensk och internationell upphovsrätt, Norstedts Juridik, Stockholm 2019.

Olsson och Rosén, Upphovsrättslagstiftningen – en kommentar, Norstedts Juridik, Stockholm 2023.

Renman Claesson och Wainikka, Konstjuridik – med konstnären i fokus, Norstedts Juridik, Stockholm 2014.

Wolk, Datorprogramalster i upphovsrätten, Iustus Förlag, Uppsala 2016.

OM VARUMÄRKEN OCH VARUMÄRKESRÄTT

Arnerstål, Varumärkesanvändning, Norstedts Juridik, Stockholm 2018.

Arnerstål, Känneteckensrätt: skydd för varumärken och företagsnamn, Iustus Förlag, Uppsala 2022.

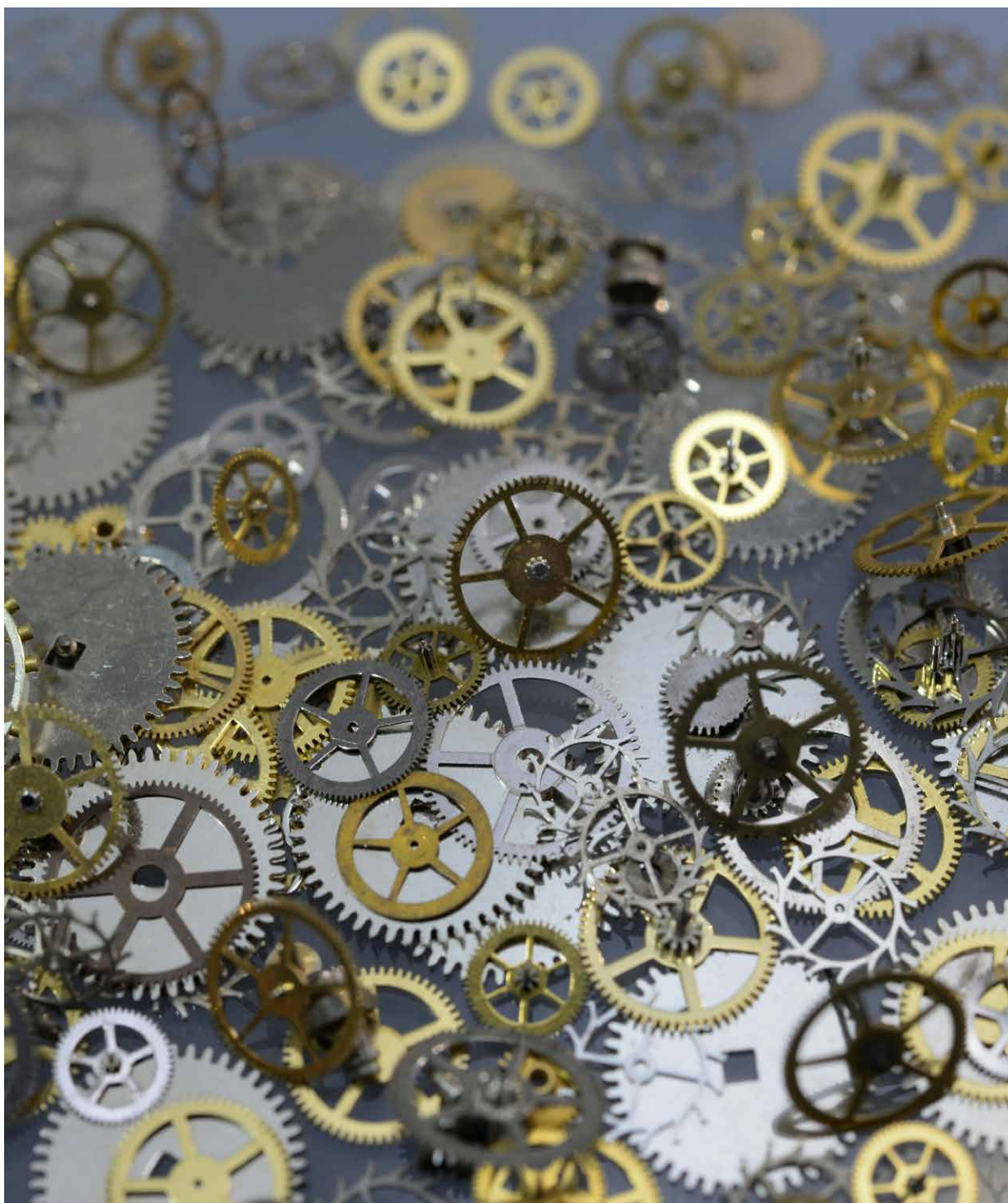
Wessman, Varumärkeslagen – en kommentar, Wolters Kluwer, Stockholm 2017.

OM IMMATERIALRÄTTSLIGA AVTAL

Arnerstål, Licensavtalets anatomi, Norstedts Juridik, Stockholm 2019.

Domeij, Patentavtalsrätt: licenser, överlåtelse och samägande av patent, Stockholm 2010.

Fernlund, Franchising – Friktion mellan transnationella affärsmodeller och nationell särreglering, Jure Förlag, Stockholm 2018.

Hausel Heldahl, Wainikka, Immaterialrätt i offentlig upphandling. Teori och praktik, Norstedts juridik, Stockholm 2022.

Tonell, Sekretessavtal – och det rättsliga skyddet för företagshemligheter, Norstedts juridik, Stockholm 2021.

Wolk, Arbetstagares immaterialrätter: rätten till uppfinningar, design, verk, databaser och datorprogram mm i anställningsförhållanden, Norstedts juridik, Stockholm 2023.

Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien är en fristående akademi med uppgift att främja tekniska och ekonomiska vetenskaper samt näringslivets utveckling. I samarbete med näringsliv och högskola initierar och föreslår IVA åtgärder som stärker Sveriges industriella kompetens och konkurrenskraft. För mer information om IVA och IVAs projekt, se IVAs webbplats: www.iva.se.

Utgivare: Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien (IVA), 2025
Box 5073, SE-102 42 Stockholm
Tfn: 08-791 29 00

IVA-R 523
ISSN: 1100-5645
ISBN: 978-91-89181-63-2

Projektledning: Christina Wainikka, IVA
Layout: Pelle Isaksson, IVA

Denna sammanfattning finns att ladda ned via www.iva.se

Kungl. Ingenjörsvetenskaps
Akademien